

UMARK 18
Arkeologisk rapport
Institutionen för Arkeologi
och samiska studier
Umeå universitet

Diarienummer NM 31854 Nationalmuseum Finland

Arkeologisk undersökning
av
Bäckishällorna
Oravais, Kimo
Finland
1999

av
David Loeffler
med bidrag från
Roger Engelmark
&
Karin Viklund

UMARK 18

Arkeologisk rapport

Institutionen för Arkeologi och samiska studier

Umeå universitet

Diarienummer NM 31854 Nationalmuseum Finland

Arkeologisk undersökning

av

Bäckishällorna

Oravais, Kimo

Finland

1999

av

David Loeffler

med bidrag från

Roger Engelmark

&

Karin Viklund

ISSN 1401-5986

ISBN 91-7191-825-6

Arkeologisk undersökning av Bäckishällorna, Oravais, Kimo, Finland, 1999.

Författad av David Loeffler
med bidrag från Roger Englemark och Karin Viklund

ISSN 1401-5986
ISBN 91-7191-825-6

© Institutionen för Arkeologi och samiska studier samt Miljöarkeologiska Laboratoriet
vid Umeå Universitet, Svenska Österbottens Förbund i Vasa, Vasa Sommaruniversitet,
Österbottniska Fornforskningsällskapet och Österbottens Museum samt författaren.

Tryck: Umeå Universitets tryckeri 2000

Innehållsförteckning

Tekniska och administrativa uppgifter	1
Undersökningstid och personal	1
Inledning	1
Undersöknings mål	1
Undersökningsmetoder	2
Markkemiska analyser	2
Fixpunkter	3
Bäckishällorna. Terrängbeskrivning	5
Beskrivning av undersökningsyta A	6
Beskrivning av undersökningsyta B	7
Fynd och sållfynd	7
Avslag	7
Ben	9
Speciella benprov	9
Jordprov-makrofossilanalys	9
Resultat av makrofossil undersökningen	9
Jordprov-markkemiska analys	9
Resultat av de markkemiska analyserna	9
Kolprov	10
Jättekyrkorna. En kort översikt	10
Jättekyrkorna. En kort undersökningshistorik	10
Jättekyrkorna. Datering	11
Resultat från 1999 års undersökning	11
Bäckeshällorna eller Bäckishällorna	12
Litteratur	13
Terräng- och anläggningsbeskrivningar	14
Lista över fynd	19
Lista över ben	21
Lista över speciella benprov	21
Lista över fosfatprov från undersökningsyta A	21
Lista över fosfatprov från undersökningsyta B	22
Lista över jordprov för makrofossilanalys	22
Resultat av de markkemiska analysen	23
Lista över avslag	24
Lista över kolprov	25
Avvägningsprofil	26
Färgdia film 1	27
Färgdia film 2	28
Svart-vit film 1	28
Svart-vit film 2	29
Förteckning över planritningar	30
Planritningar	

Tekniska och administrativa uppgifter

Land	Finland
Län	Västra Finlands län
Landskap	Österbotten
Kommun	Oravais
Socken	Oravais
By	Kimo
Fastighet	Oravais RN:o 12:8 och 12:71
Grundkarta	1334 07 + 1334 10 Kimo
Finska Rikets KKS-koordinatsystem	x7019329,531 y1573743,088
Latitud och longitud	63°16'12" N och 22°28'4" E
Intern beteckning	Bäckishällorna
Museiverkets diarienummer	NM 31854
Undersökningstillstånd-Museiverket	31-08-1999 Dnr. 25/302/1999

Undersökningstid och personal

Undersökningstid fr.o.m. 27 september 1999 t.o.m. 8 oktober 1999. Grävningssledare: Pentti Risla från Österbottens museum, Christina Westlin från Svenska Österbottens Förbund i Vasa och David Loeffler från Institution för Arkeologi och samiska studier vid Umeå Universitet med en sammanlagd arbetstid på 240 timmar.

Övrig personal bestod av frivilliga och oavlönade insatser från Börje Sjöbolm, Bengt Viklund, Kurt Backlund, Lilian Pettersson, Johan Finnäs, Sven Antus, Heimer Dahlskog, Harry Karlstedt, Katja Finnäs, Siri Hagback, Ronny Smeds, Bo Nygård, Peter Holmblad, Marita Jåfs, Leif Öling och Christer Smeds, med en sammanlagd arbetstid på 496 timmar. Vädret under hela undersökningstiden var regnigt och kallt.

Inledning

Institutionen för arkeologi och samiska studier vid Umeå universitet tillsammans med Vasa sommaruniversitet och Österbottiska fornforskningssällskapet år 1993 undersökte 59m² av jättekyrkan vid Bäckishällorna i Kimo, Oravais kommun. En osäker härd samt 3 eventuella stolphål dokumenterades. Fynden bestod av 1 grönstensmejsel, 1 flintskrapa, 4 skrapor av kvarts, 1 grönstensavslag, 3 kg slagen kvarts (avslag, splitter, stycken), bränd lera och skärvsten. Resultatet från det kolprov som analyserades med C-14 metoden gav datering till medeltid 1400 e.Kr. (Andersson 1993 och 1999:151).

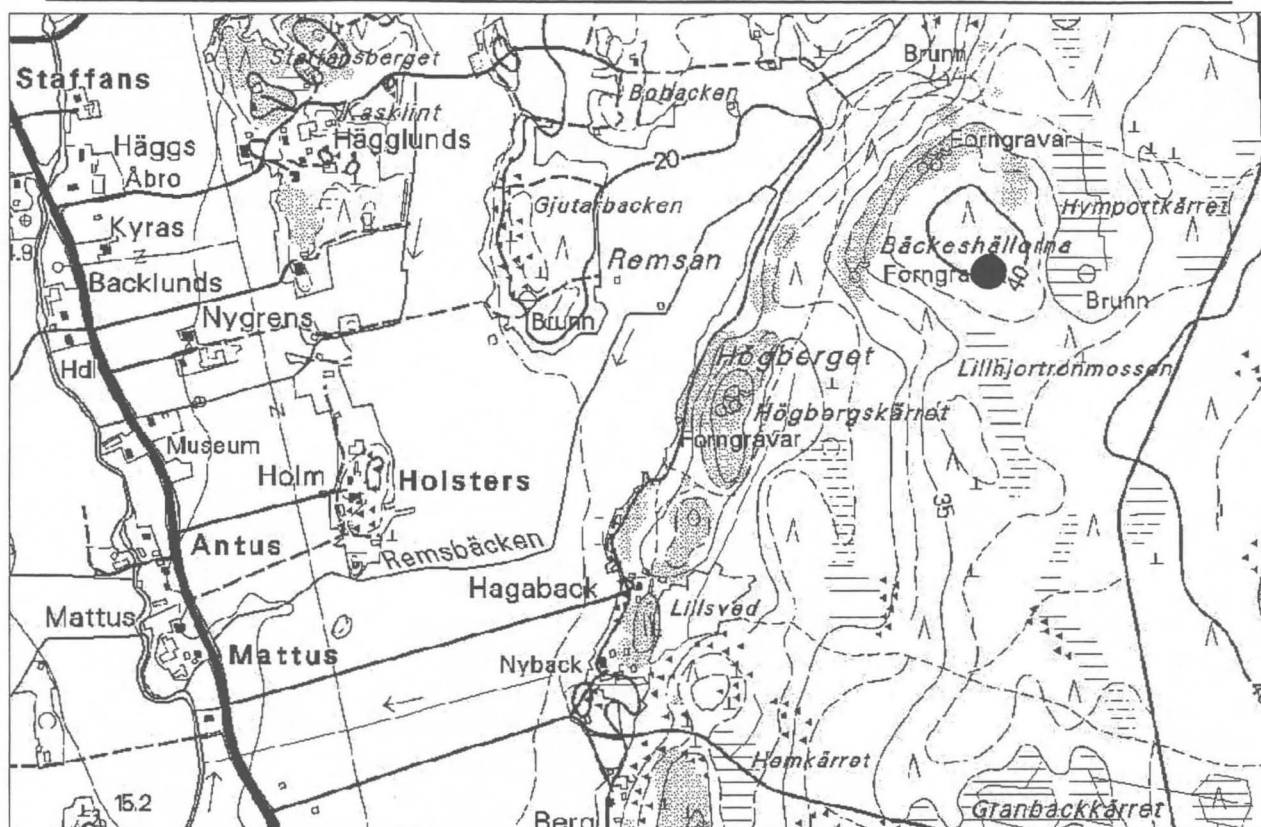
Ett samarbete mellan Arkeologiska institutionen och samiska studier vid Umeå Universitet, Svenska Österbottens Förbund i Vasa, Vasa Sommaruniversitet, Österbottiska Fornforfnorskningssällskapet och Österbottens Museum resulterade i en ny provundersökning av jättekyrkan vid Bäckishällorna under senhösten 1999.

Undersökningens mål 1999.

Undersökningsmålen var två:

- 1) att C-14 datera boplatsen genom att hitta kol från en klar och tydlig anläggning (härd) som med all sannolikhet vart i bruk under boplatsens användningsfas.
- 2) att hitta benrester som med all sannolikhet tillkommit under boplatsens användningsfas.

Med denna information skulle det vara möjligt att närmare formulera en hypotes om boplatsens karaktär.

Översiktskarta med Bäckishällorna märkt med stor svart prick. Taget från grundkartan 1334 07 + 1334 10 Kimo. Skala ca 1:20 000.

Undersökningsmetoder

Det fristående koordinatsystem som upprättades i magnetiskt N-S vid 1993 års undersökning användes vid 1999 års undersökning. Två undersökningsytor öppnades, yta A och yta B.

Undersökningsyta A öppnades i NV delen av anläggning 1A, i den relativt stenröjda ytan innanför den omgivande vallen. Undersökningsyta A ligger i direkt anslutning till 1993 års schakt och omfattar 14 kvadratmeter. Utöver detta avslutades undersökningen på 4 kvadratmeter som öppnades 1993 (rutor x1011-1012 y 505-506) som då undersöktes endast delvis.

Undersökningsyta B öppnades i den SÖ delen av anläggning 1B, i den relativt stenröjda ytan innanför den omgivande vallen. Undersökningsyta B omfattade totalt 16 kvadratmeter. Undersökningsyta A och B delades in i meterrutor och varje ruta grävdes var för sig. Varje meterruta grävdes i artificiella lager eller rensningsnivåer (RN eller R-nivå) som var 10 cm tjocka med början räknad under torven från dagens markyta och ner till en nivå där de kulturella inslagen upphörde.

Jordmaterialet togs upp med skärslev och sållades i ett 4 mm stort såll. Eventuella kulturella material i form av avslag, fynd och ben togs tillvara för varje enskild meterruta och R-nivå. Efter avslutad utgrävning restaurerades undersökningsytan till ursprungligt skick.

Markkemisk analys

Före provundersökningen genomfördes en markkemisk analys för att upptäcka eventuella aktivitetsytor i och kring anläggning 1 (se plan över provtagningspunkter). Provtagningen för den markkemiska analysen genomfördes av Roger Engelmark och själva analysen av proverna vid det Miljöarkeologiska Laboratoriet (MAL) vid Umeå Universitet. Resultatet av analysen var inte helt framgångsrik på grund av de svåra provtagningsförhållandena. Provtagning för markkemiska analyser ger bästa resultat om jordprovet är taget från anrikningsskiktet (B-horisont). Den mycket stenrika moränmarken i området gjorde det nästan omöjligt att få ner jordsonden till B-horisonten vid de flesta provtagningspunkterna. De högsta

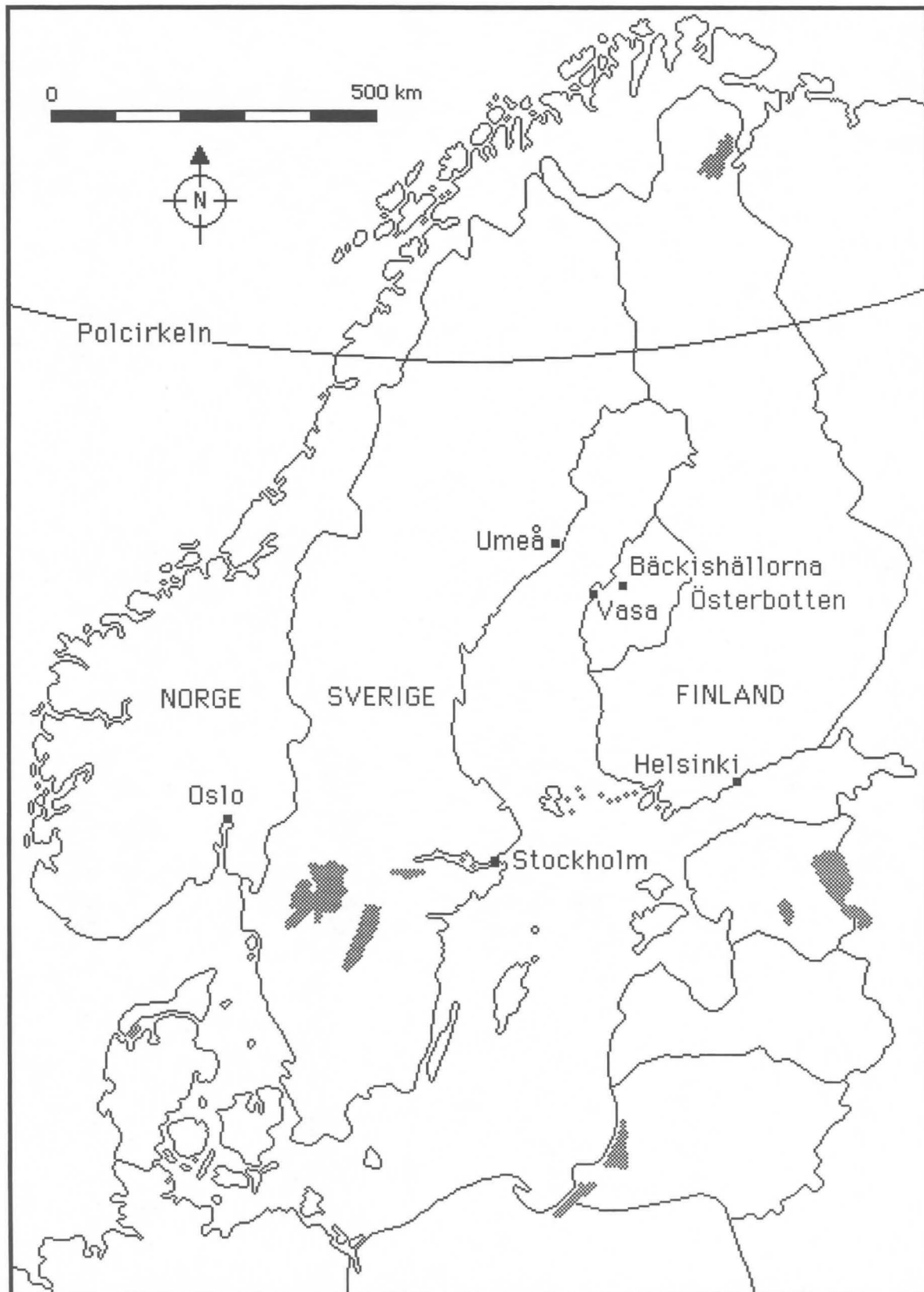
fosfatvärdena i B-horisonten framkom i anläggning 1A:s NV och SÖ kortsidor (provpunkt 115 och 117), i anläggning 1B:s SÖ kortsida (provpunkt 110) samt i anläggning 1D:s SÖ kortsida (provpunkt 112). Enligt Roger Engelmark bör fosfatvärden över 200 P^o, som vid provpunkt 110 och 117 men speciellt vid provpunkt 112 och 115, innebära en avsevärd ackumulation av avfall, sanolikt från ben och slaktavfall. Undersökningsyta A öppnades med hänsyn till de höga fosfatvärdena vid provtagningspunkt 117. Undersökningsyta B öppnades dels med hänsyn till de höga fosfatvärdena vid provtagningspunkt 110 samt dels med hänsyn till den öppning som finns i anläggningens SÖ kortsida/vall som kan tolkas som en ingång.

provtagningss- punkt nr.	ruta	horisont	noteringar	P ^o halt	LOI(%)	MS
101	x1014 y503	A		22 ^o	13.3	55
102	x1010 y503	AB		69 ^o	19.5	52
103	x1003 y501	AB		88 ^o	15.2	61
104	x1000 y500	AB		47 ^o	14.0	72
105	x995 y499	A		19 ^o	37.5	46
106	x991 y498	A		14 ^o	7.2	24
107	x1024 y506	AB	kol	74 ^o	22.1	115
108	x1008 y513	A		24 ^o	15.3	43
109	x1004 y513	A		85 ^o	16.7	59
110	x996 y515	AB	kol	203 ^o	15.1	82
111	x987 y507	A		38 ^o	7.4	40
112	x982 y511	A		23 ^o	13.8	59
112	x982 y511	B		459 ^o	14.3	77
113	x1008 y508	AB		195 ^o	5.7	76
114	x1002 y519	A		39 ^o	11.8	32
115	x999 y519	A		118 ^o	15.1	126
115	x999 y519	B		491 ^o	17.9	346
116	x982 y515	A		85 ^o	8.5	51
117	x1016 y495	B	kol	253 ^o	9.9	144
118	x1005 y493	A	kol	7 ^o	13.5	31
119	x1023 y497	A		103 ^o	16.1	83
120	x1028 y491	A	kol	11 ^o	11.7	23
121	x1017 y481	A		9 ^o	20.0	42
122	x993 y529	AB		26 ^o	10.8	89
123	x989 y525	A		71 ^o	30.7	128
124	x983 y523	A	kol	8 ^o	42.7	10
125	x973 y522	AB		151 ^o	12.7	35

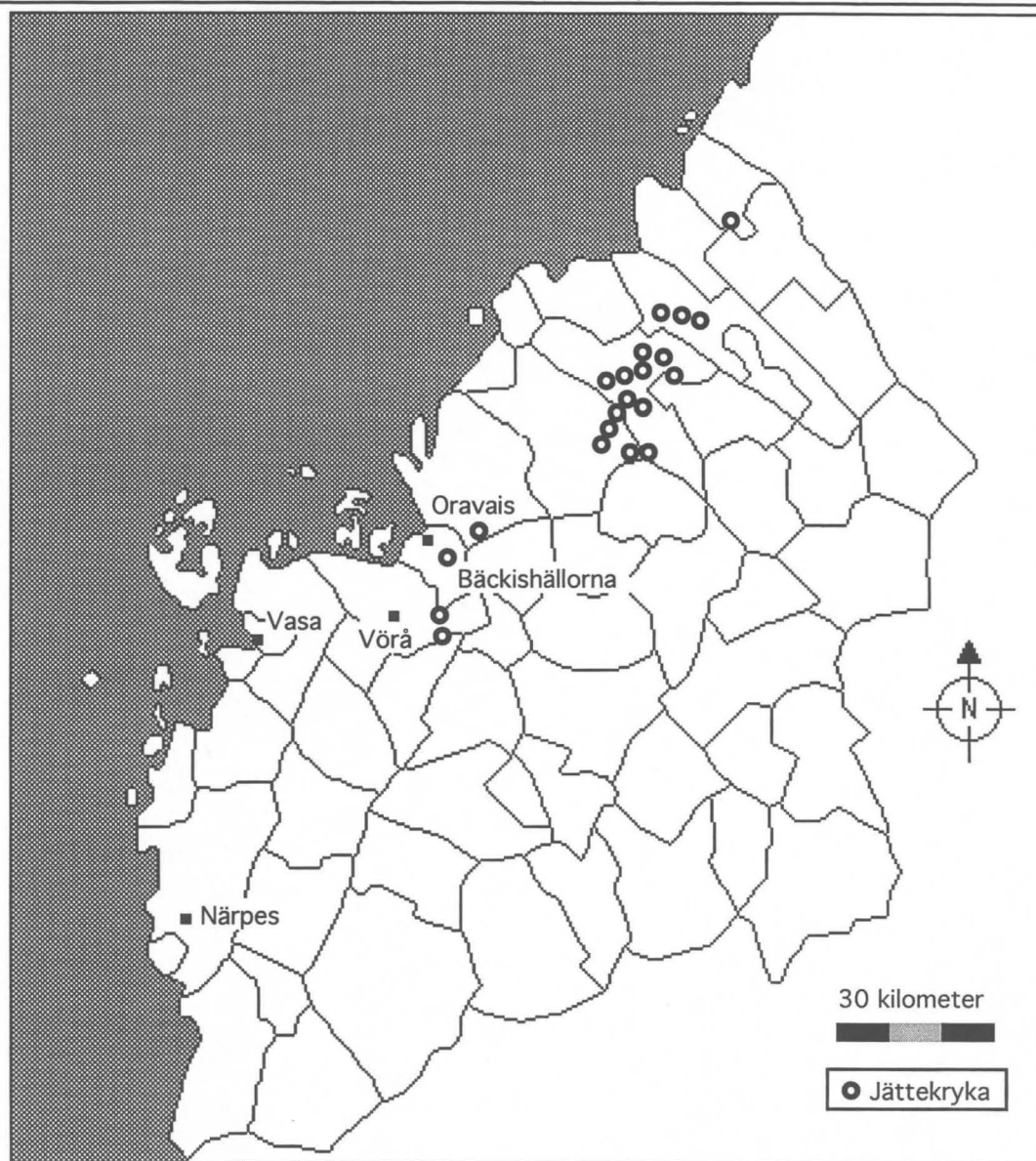
Fixpunkter

Österbottens Lantmäteribyrå under ledning av Hans Berg satte ut två nya fixpunkter vid boplatsen. Både fixpunkterna är inlagda efter KKS-koordinatsystemet och utmärkta med rör inborrade i jordfasta stenar. Fixpunkt nr. 1 är inmätt till 41.88 m.ö.h och ligger vid insidan av anläggningen 1A:s NÖ långsida och har enligt det Finska KKS-systemet koordinaterna x7019341.817 y1573740.743, vilket motsvarar ruta x1013 y508 i det fristående koordinatsystem som användes vid grävningstillfället. Fixpunkt nr. 2 är inmätt till 40.97 m.ö.h. och ligger vid utsidan av anläggningen 1B:s SÖ kortsida och har enligt det Finska KKS-systemet koordinaterna x7019317.245 y1573745.433, vilket motsvarar ruta x989 y516 i det fristående koordinatsystem som användes vid grävningstillfället. Fixpunkten från 1993 års undersökning bestämdes till 44.10 m.ö.h. (fixpunktens koordinater är okända). Det är uppenbart utifrån en jämförelse mellan 1993 och 1999 års höjdvägningar i anläggning 1 att något fel uppstått. Om man utgår ifrån att

lantmäteriverkets två fixpunkter från 1999 är korrekta betyder detta att alla avvägningar från 1993 visar fel med ca 250 centimeter för mycket eller för högt och därför måste minskas med ca 250 cm plus/minus ett okänt antal centimeter.

Översigtskarta som visar Bäckishällorna, Österbotten och Finland i relation till Skandinavien.

Översiktskarta som visar kommunerna i Österbotten samt Bäckishällorna och andra lokalar med jättekrykor. Kartan baserade på ett underlag från Pentti Rislä.

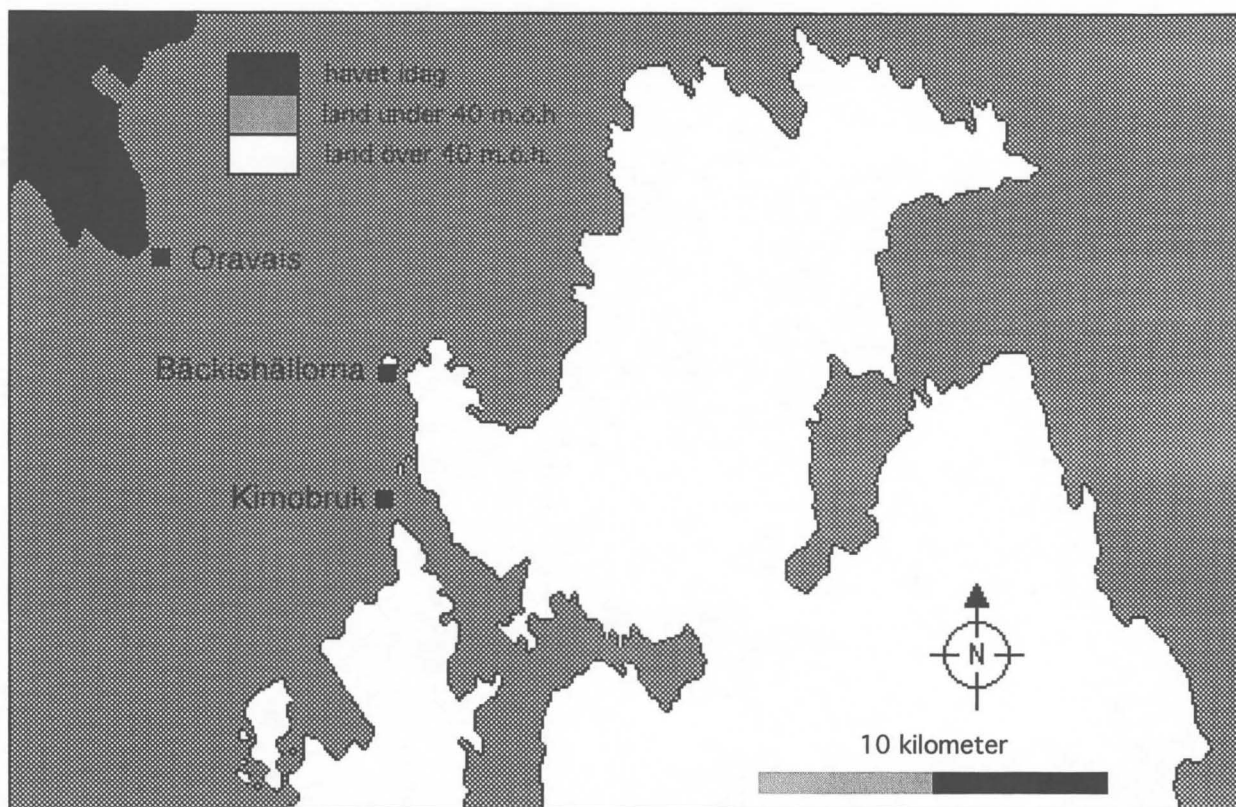
Bäckishällorna. Terrängbeskrivning

Boplatsen är belägen på SÖ sluttningen av ett flackt höjdområde. Själva höjdområdet är ca 300x200 (NV-SÖ) och 38-41 m.ö.h. Den begränsas i NÖ och SV av myrmarker, i SÖ av fuktig granskog och i V, NV och N av branta sluttningar. Höjdområdet består dels av berg i dagen och dels av moränmark med ställvis rikligt inslag av stenblock som i vissa partier bildar klapperstensliknade fält. Vegetationen på marken i de fuktiga delarna av området, de som består huvudsakligen av morän, är blåbärsris. I de torra partierna, som består huvudsakligen av berg i dagen, berg täckt med ett mycket tunt skikt morän eller mycket stenig morän, domineras markvegetationen av ljung och mossa. Skogen består huvudsakligen av gran med inslag av tall, björk och rönn.

Själva boplatsen ligger på en flack moränås (VNV-ÖSÖ) med ställvis rikligt inslag av sten. Denna moränås är ca 85 meter lång och ca 20-40 meter bred. Den är smalast i ÖSÖ och bredast i VNV där den planar ut och blir mer diffus och svåravgränsad gentemot den omkringliggande terrängen.

Ca 35 meter NNV om boplatsen finns två röseliknande stensättningar (se beskrivning över anläggning 11 och 12 nedan). Ca 150 meter NV om boplatsen finns 2 stora rösen och 2 mindre stensättningar (se beskrivning över anläggning 13-16 nedan). Ca 200 meter VSV

om boplatsen finns det flera röseliknande stensättningar och både SV och SSV om boplatsen finns ytterligare 2 lokaler med rösen (se översikts kartan).

Översiktskarta som visar förhållanden mellan Bäckishällorna och höjdkurvan på 40 m.ö.h. Kartan baserade på ett underlag från Pentti Rislä.

Beskrivning av Undersökningsyta A

Före avtorvning syntes marken som en relativt plan yta. Torven bestod av ljung och blåbärsris. Enstaka stenar syntes i markytan. Torven var ca 10 cm tjock. Under torven syntes ett kol- och sotblandat lager 0.1-1 cm tjockt med inslag av blekjord. Ett 30-tal stenar (20-50 cm st.) syntes på ytan.

RN 1 (0-10 cm under torven). Blekjordslagret var mellan 5-10 cm tjockt och bestod till största delen av sand med inslag av sten. Därefter syntes rostjord som till största delen bestod av sand med inslag av sten som i färg skiftade från ljusrött till kraftig brun-rött och brun-violett. Järntutfällningen i rostjordslagret är så kraftig i vissa delar av undersökningsytan att den bildade en skenhälla, som i färg skiftade från kraftigt röd till brun-violett. Hela undersökningsytan dominerades av ett 60-tal stora stenar 5-80 cm st. Brända ben, avslag och föremål hittades i denna R-nivå, de flesta i rostjordslagret.

RN 2 (10-20 cm under torven). Rostjordslagret fortsätter. Den bestod till största delen av sand med inslag av sten som i färg skiftade från ljusröd till kraftigt brun-röd och brun-violett. Järntutfällningen i rostjordslagret var så kraftig i vissa delar av undersökningsytan att den bildade en skenhälla, som i färg skiftade från kraftigt röd till brun-violett. Hela undersökningsytan dominerades av ett 100-tal stora stenar 10-80 cm st. Brända ben, avslag och föremål hittades i denna R-nivå.

RN 3 (20-30 cm under torven). Rostjordslagret med inslag av skenhälla fortsätter. Den bestod till största delen av sand som i färg skiftade från ljusröd till kraftigt röd.

Undersökningsytan dominerades av ett 100-tal stenar 10-100 cm st. De avslag som tillvaratogs från denna R-nivå hittades i översta delen av lagret i rostjorden. Vid botten av denna R-nivå syntes fläckvis med opåverkad jord som var beige till orange i färgen.

I anslutning till undersökningsyta A fanns 4 kvadratmeter som delvis undersöktes 1993 (ruta x1011-1012 y505-506). En förmodad anläggning hittades i denna yta, i ruta x1012 y505-506, som 1993 fick betäckningen "anläggning 4". Enligt rapporten från 1993 hittades

skärvsten i och intill denna förmodade anläggning, men exakt hur mycket och var framgår inte av rapporten. Endast den SV:a halvan av anläggningen undersöktes vid det tillfället. Utifrån profilen tolkades anläggningen som ett möjligt stolphål (Andersson 1993 och 1999). Undersökningen av dessa fyra rutor samt den återstående NÖ:a halvan av anläggningen avslutades vid 1999 års grävning. Till skillnad från 1993 års undersökning hittades ingen skärvsten inom detta område. Resultatet av denna undersökning visade att anläggning 4 från 1993 inte är ett stolphål. Vattnets genomsläpplighet i området är god beroende på markens beskaffenhet, den består av mycket stenig moränmark. Den förmodade anläggningen är en färgning orsakad av den kraftiga järnutfällningen, närmast en skenhällaliknande bildning, som ofta förekom mellan de stora stenarna inom hela undersökningsytan.

Beskrivning av undersökningsyta B

Före avtorvning syntes marken som en relativt plan yta. Torven bestod av ljung och blåbärsris. Enstaka stenar syntes i markytan. Torven var ca 10 cm tjock. Under torven syntes ett kol- och sotblandat lager 0.1-1 cm tjockt med inslag av blekjord. Ett 25-tal stenar 20-50 cm st. syntes på ytan.

RN 1 (0-10 cm under torven). Blekjordslagret var mellan 5-10 cm tjockt och bestod till största delen av sand med inslag av sten. Därefter tilltog rostjord som till största delen bestod av sand med inslag av sten som i färg skiftade från ljusrött till kraftigt brun-rött. Järnutfällningen i rostjordslagret var så kraftig i vissa delar av undersökningsytan att den bildade en skenhälla, som i färg skiftade från kraftigt röd till brun-violett. Hela undersökningsytan dominerades av ett 50-tal stora stenar 10-100 cm st. Avslag och föremål hittades i denna R-nivå, de flesta i rostjordslagret.

RN 2 (10-20 cm under torven). Rostjordslagret fortsätter. Det bestod till största delen av sand med inslag av sten som i färg skiftade från ljusröd till kraftigt brun-röd. Järnutfällningen i rostjordslagret var så kraftig i vissa delar av undersökningsytan att den bildade en skenhälla, som i färg skiftade från kraftigt röd till brun-violett. Hela undersökningsytan dominerades av ett 100-tal stora stenar 10-150 cm st. Avslag och föremål hittades i detta lager.

RN 3 (20-30 cm under torven). Rostjordslagret fortsätter. Det bestod till största delen av sand som i färg skiftade från ljusröd till kraftigt röd. Järnutfällningen i rostjordslagret var så kraftig i vissa delar av undersökningsytan att den bildade en skenhälla, som i färg skiftade från kraftigt röd till brun-violett. Undersökningsytan dominerades av ett 100-tal stenar 10-180 cm st. De avslag och föremål som tillvaratogs från denna R-nivå hittades i översta delen av lagret i rostjorden. Vid botten av denna R-nivå syntes fläckvis med opåverkad jord som var beige till orange i färgen.

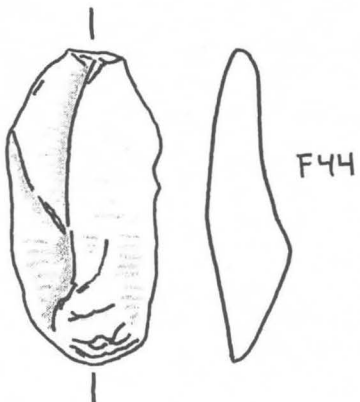
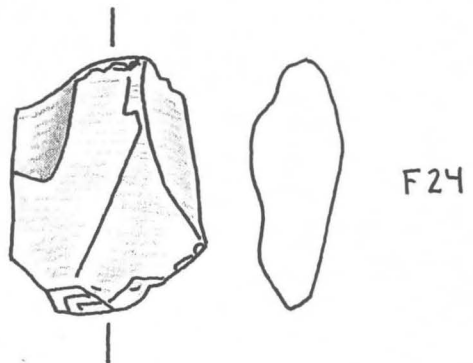
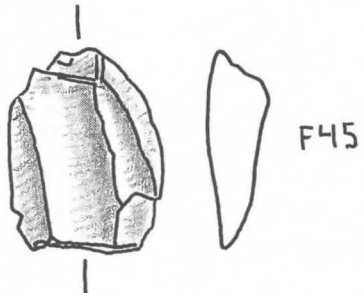
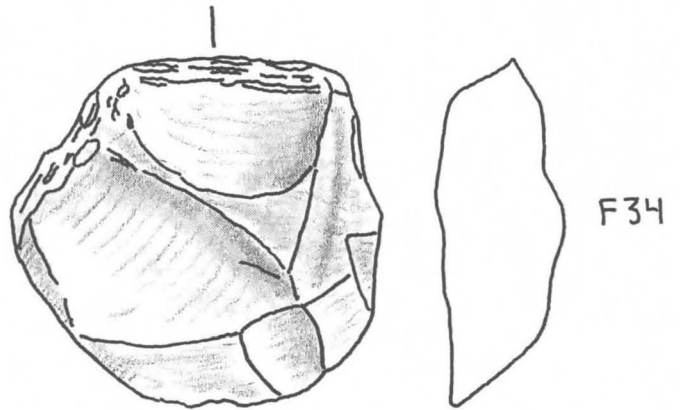
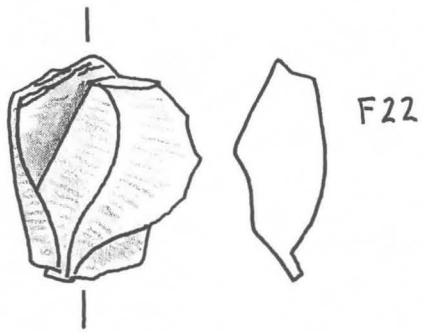
Fynd & Sällfynd

Några fynd hittades in situ under grävningens gång och därmed kunde de mätas in med x, y och z koordinater. Men de flesta fynd hittades i sällan och är registrerade efter meters rutor och R-nivå.

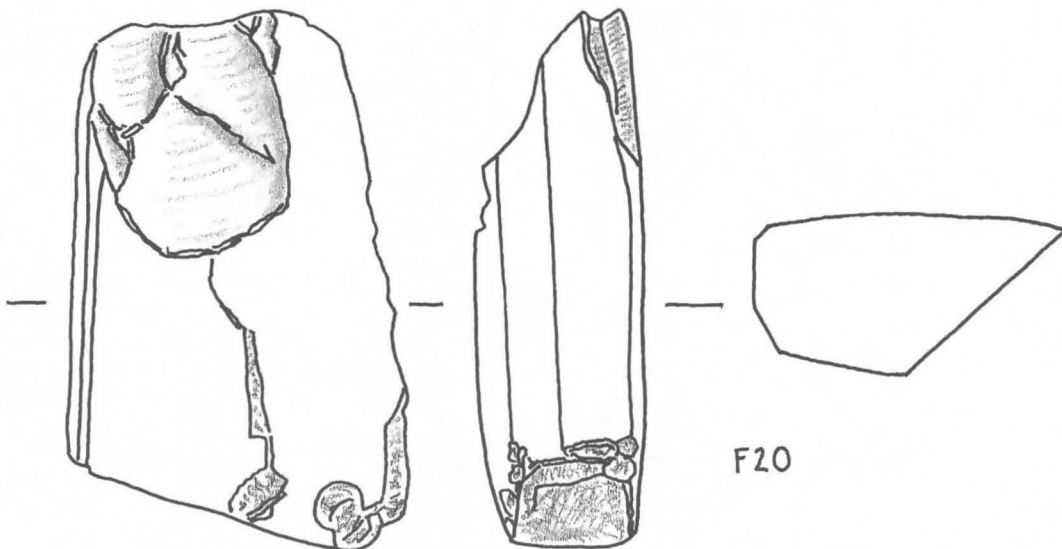
Fyndlistan för 1999 års undersökning bygger vidare på fyndlistan från 1993 års undersökning som slutade med fynd nummer F19. Totalt registrerades 37 fynd (F20-56). Inom undersökningsytorna A och B hittades sammanlagt 2 fragment av mejsel, 2 fragment av slipade föremål, 3 stötkantskärnor av hälleflinta, 13 stötkantskärnor (några osäkra) av kvarts, 11 fragment av stötkantskärnor (några osäkra) av kvarts, 1 osäker skrapa av kvarts, 3 osäkra plattformskärnor av kvarts, 1 kärna eller materialblock av kvarts och 1 avslag av kvarts.

Avslag

Totalt tillvaratogs 316 avslag, 1 av grönsten, 6 av hälleflinta, 2 av strålstensskiffer(?) och 307 av kvarts.

EN MEJSEL & FEM STÖTKANTSKÄRNOR
SKALA 1:1
DAVID LOEFFLER
FEB. 2000

Ben

Sammanlagt hittades 1.63 gram brända ben och alla hittades i undersökningsyta A. Alla ben var ytterst fragmentariska, förutom tre, som troligen är så pass hela att de är bestämbara.

Speciella benprov

På två platser inom undersökningsområdet, en i yta A och en i yta B, hittades en beige färgning som tolkades som rester efter obrända ben, s.k. benmassa. De var oerhört sköra med en konsistens som kändes både fet, torr och len. Det var inte möjligt att tillvarata dessa helt intakta, men hela förekomsten tillvaratogs och det är troligt att en fosfatanalys skulle ge upplysningar om det verkligen rör sig om obrända benmassor eller om något annat.

Jordprov-makrofossilanalys

Fyra jordprov togs för makrofossilanalys, tre från undersökningsyta A och en från undersökningsyta B. Inga anläggningar eller konstruktioner hittades vid undersökningstillfället. Jordproven är tagna på måfå i olika rutor och lager med förhoppning om att de kan innehålla rester av makrofossil som tillkom under bosättningsfasen.

Resultat av makrofossil undersökningen-av Karin Viklund.

Jordprov 1, yta A, ruta 1010.30-502.70, ca 7 cm under torvlagret. Provet innehåller bitar, 6-7 mm stora, av något slagglignande material. Materialet påminner om harts/kåda men är troligen något annat då det inte ryker vid förbränning och är storleksmässigt och morfologiskt annorlunda. Det rör sig dock troligtvis om ett organiskt material som kan användas för C14-datering. Provet innehåller också enstaka småbitar träkol.

Jordprov 2, yta A, ruta 1010.20-504.60 ca 10 cm under torvlagret. Provet innehåller relativt stor mängd träkol men i små bitar ca 4-5 mm stora.

Jordprov 3, yta B, ruta 995.35-513.40 ca 10 cm under torvlagret. Provet innehåller obetydligt antal mycket små träkolsfragment.

Jordprov 4, yta A, ruta 1011.80-505.90 mellan 20-30 cm under torvlagret. Provet innehåller klara kulturspår i form av ett par mycket små benfragment, enstaka träkol och klumpar av lera eller annat material, eventuellt vittrat ben.

Det finns alltså helt klart tillräckligt material för C14-datering i proverna.

Jordprov-markkemiska analys

Inom undersökningsyta A och B togs ett antal små jordprover till markkemiska analyser. Provet togs ungefär i mitten av varje 1 metersruta. I undersökningsyta A togs proverna på 10 och 20 cm under torven i rostjorden/skenhällan och i undersökningsyta B på 20 och 30 cm under torven i rostjorden/skenhällan.

En analys av dessa prov skulle förhoppningsvis kunna ge upplysningar om aktiviteter som förekom inom de stenröjda ytorna innanför vallarna.

Resultat av de markkemiska analyserna-av Roger Engelmark

Vid utgrävningen togs ett relativt stort antal jordprover, i rensningsnivåerna, 10 cm, 20 cm och/eller 30 cm, för markkemiska analyser.

Alla analyser utfördes vid Miljöarkeologiska laboratoriet, Umeå universitet.

Metod: Vid provförbehandlingen torkas, och sällas jordproven genom 0.6 mm maskvidd före analys.

Tre parametrar har analyserats på jordproverna tagna vid karteringen; P^o, LOI och MS. Vid analys av de jordprov som togs vid undersökning har ytterligare två parametrar bestämts, MS550 och Ptot.

Organisk halt är bestämd genom glödförlust (LOI) efter förbränning vid 550°C.

Fosfatbestämning är utförd enligt O. Arrhenius och Miljöarkeologiska laboratoriets citronsyrametod. Fosfathalten anges som mg P₂O₅/100 g torrsvikt extraherad med citronsyra (2%), av jordprov före och efter oxidativ förbränning, dvs oorganisk (P^o fosfatgrader) resp. total fosfathalt (Ptot), (se Engelmark och Linderholm 1995 och 1996). Magnetisk susceptibilitet mättes med en Bartington MS2 med en MS2B mätcell och susceptibiliteten anges som en SI-enhet (enhetslös) per 10 g jord, före (MS) och efter (MS550) oxidativ förbränning vid 550°C.

Resultat: Värdena för P^o (lättlöslig fosfat) är genomgående höga, många extremt höga, däremot är totalvärdena inte påtagligt högre än P^o vilket antyder att det huvudsakligen rör sig om ben, slaktavfall eller liknande. De organiska halterna är också höga men är sannolikt ett resultat av frodig vegetation i det näringsrika substratet efter användningstiden. MS- värdena är inte påtagligt förhöjda och indikerar inte någon utnyttjande av eld eller härदार. De grävda och provtagna ytorna är dock relativt små och provserier över hela ytan innanför och utanför vallarna skulle kunna avslöja olika aktiviteter mm.

Slutomdömet blir att platsen mottagit stora mängder ben och slaktavfall under kort tid eller i mindre mängder under lång tid.

Kolprov

Tre kolprov tillvaratogs, alla från undersökningsyta A. Inga av dessa kolprov kan knytas till en bestämd anläggning. De är alla tagna i rostjordslagret mellan 10-20 cm under torven. Inget av dessa kolprov kan anses vara lämpligt för 14-C analys för att datera bosättningen därför att de inte kan knytas till en bestämd anläggning.

Jättekyrkorna. En kort översikt

Fornlämningar som benämnts "jättekyrkor" har varit kända i över 200 år. Trots att ett antal har provundersökts är det fortfarande oklart från vilken tid dessa anläggningar användes samt vilka aktiviteter dessa lämningar representerar.

Jättekyrkorna är en fornlämningstyp som är begränsad i sin spridning till Österbotten, Finland, med ett utbredningsområde som sträcker sig från Kemi älv i norr ner till södra Österbotten. Ett 50-tal är registrerade varav 14 finns i svenska Österbotten.

De allra flesta ligger idag mellan 50-65 m.ö.h. med ett mindre antal som ligger mellan 40-50 m.ö.h. och mellan 65-85 m.ö.h. samt en på 110 m.ö.h.

Ofta ligger de en och en och idag hittar man dem i skogsmark, ofta anlagda på klapperstensfält eller uppe på steniga åsar och höjder omgivna av myrar eller blöt mark. En jättekyrka består av en oval till rektangulär vall uppbyggd av sten ca 20-100 cm st., ibland med inslag av grus. Området innanför vällen är plan och relativt stenfri. Innermåttan varierar mellan 12-60 meter i längd och 10-40 meters bredd. Ibland är området innanför vällen uppdelat i 2 till 4 delar av mindre vallar av sten. Den omkringliggande vällen kan vara ca 1-7 meter bred och 0.2-2 meter h. Anläggningar med dubbla vallar, den ena vällen omgiven av den andra, förekommer. I vällen finns vanligtvis en eller flera öppningar, i de fall där de finns två eller fler öppningar är de oftast symmetriskt placerade mot varandra. Ibland finns det en eller flera kantställda stenar vid dessa öppningar, som kallas portalstenar.

I vällen eller i närheten av vällen finns ibland även flera runda trattformiga gropar, ca 1-2 meter i diameter och ca 0.5 meter djupa.

I närheten av anläggningarna, och ibland på själva anläggningen, finns inte så sällan runda rösen och/eller stensättningar, oftast 4-5 meter i diameter och 0.5-1 meter h. (Andersson 1993, Björklund 1997, Meinander 1977 och Nyman 1995).

Jättekyrkorna. En kort undersökningshistorik.

Jättekyrkorna är en fornlämningstyp som har varit känd i litteraturen sedan 1789. De har tolkats som naturformationer, reninhägnader, offerplatser, gravfält, bostadshus och säsongsbetonade jaktstationer.

Provundersökningar har genomförts på 9 lokaler.

Den första var jättekyrkan i Pesunankangas i Paavola som grävdes på 1910-talet av Arne Europaeus. Inga inre konstruktioner såsom härdar eller stolphål upptäcktes men 159 avslag av kvarts, 2 tvärmejslar av grönsten, brända ben och bränd lera tillvaratogs.

På 1930-talet undersökte Jacob Tegengren ett av rösen vid jättekyrkan vid Jäknabacken, Överpurmo i Pedersöre kommun. Inga fynd gjordes. År 1989 undersöktes ännu ett röse, delar av jättekyrkan samt ytor runtomkring anläggningen, sammanlagt 79 m². Fynden inifrån jättekyrkan bestod av 174 kvartsavslag, 2 kärnor av kvarts samt 1 föremål av kvarts. Under röset samt från provgruperna och provrutorna utanför och runtomkring jättekyrkan hittades 20 föremål, 19 kärnor, 4 retuscherade avslag och 641 avslag av kvarts samt 10 kvartsitavslag, 9 avslag av bergart och 1.2 gram brända ben.

Jättekyrkan vid Pikkuliekonkangas i Pattijoki provundersöktes 1979. Bland fynden tillvaratogs 7 skärvor av Pöljäkeramik, som är utan ornamentik och magrad med asbest.

Vid provundersökningen av jättekyrkan vid Linnakangas i Pattijoki tillvaratogs 2 spetsfragment av skiffer som kan vara rester efter Pyheensiltaspetsar.

Ett resultat av provundersökningen av jättekyrkan vid Linnamaa i Limingo var fynden av ett fragment av en skifferspets, troligen en Pyheensiltaspets.

Två provgröpar togs upp 1989 i jättekyrkan vid Hembacken i Hjulfors, Pedersöre kommun, där man hittade 14 kvarts och 1 kvartsitavslag (Andersson 1993, Björklund 1997, Meinander 1977 och Nyman 1995).

Jättekyrkan vid Bäckishällorna provundersöktes 1993, se ovan. Ca 30 meter ÖSÖ om jättekyrkan finns bl.a. rester efter en röseliknande bildning (anläggning 8) som 1976 delvis undersöktes av Museiverket (Miettinen 1976).

Jättekyrkorna. Datering.

De flesta jättekyrkorna ligger mellan 50-65 m.ö.h. vilket enligt landhöjningsförändringen skulle innebära att de inte kan vara äldre än ca 2100-3000 f.Kr.

Pyheensiltaspetsar dateras till tiden ca 1600-2800 f.Kr. och pöljäkeramik till tiden ca 1500-3300 f.Kr. Grönstensmejslar dateras till ca 1500-2000 f.Kr. vilket innefattar slutet av den kamkeramiska perioden och den efterföljande Kiukaiskulturen (Björklund 1997, Meinander 1977 och Nyman 1995).

De rösen och stensättningar som finns på eller i närheten av jättekyrkorna anses tillhöra bronsåldern ca 500-1600 f.Kr.

Resultatet från 1999 års undersökning

Målet med 1999 års undersökning var dels att hitta kol i en tydlig anläggning innanför anläggning 1A eller 1B för att använda i dateringssyfte och att hitta bestämbara ben för att kunna belysa något om den näringsform som förekom på boplatsen.

Inga anläggningar kunde iakttagas vid undersökningen och därmed kunde inget säkert kolprov till C-14 analys tillvaratas. Dessutom visade det sig att det förmodade stolphålet från 1993 års undersökning, anläggning 4, var en färgning som har uppstått som ett resultat av en kraftig järnutfällning i B-horisonten.

Däremot hittades bestämbara ben som enligt en preliminär granskning kanske kommer från en kut (ung säl), art okänd. Om detta är korrekt så skulle fynden stärka hypotesen att boplatsen användes som säljakt station under våren.

Resultaten från de markkemiska analysarna indekerar att ett omfattande ackumulation av avfall, troligen från slakt, har ägt rum på platsen. Denna förstärker hypotesen att boplatsen används som en säljakt station.

Fynden. Stenmaterialet, främst kvarts, som hittades vid undersökningen är överensstämmande med det som har framkommit på andra liknade boplatser.

Stenmaterialet som består av hälleflinta (som är en typ av sur vulkanit) kan vara avvikande, den har i alla fall inte hitintills uppmärksamats i den tillgängliga litteraturen.

Ingen typologisk jämförelse har gjorts mellan de grönstensmejslar som hittades vid 1999 års undersökning och de som hittades 1993 samt med de som hittats på andra liknade boplatser. Men om de är av samma typ skulle de ge en datering till c 1500-2000 f.Kr. (Björklund 1997, Meinander 1977 och Nyman 1995).

De många stötkantskärnor i kvarts och hälleflinta som hittades vid 1999 års undersökning är en föremålstyp som inte uppmärksammas i den tillgängliga litteraturen från andra liknande boplatser. Därför är det omöjligt att göra någon jämförelse med andra platser. Men deras närvaro vittnar om en medveten produktion av avslag för vissa bestämda men okända aktiviteter.

Ingen keramik hittades. Inte heller någon skärvsten, till skillnad från 1993 års undersökning där skärvsten uppges ha hittats dels i vallen mellan anläggning 1A och 1B och dels i rutor x1011-1012 y505-506 (Andersson 1993).

Alla de synliga anläggningar som dokumenterades 1999 inom boplatsoområdet ligger mellan ca 39-41 m.ö.h. och kan därför enlighet landhöjningskronologin inte vara äldre än ca 1700 f.Kr.

Resultatet från C-14 analysen på de kolprov som tillvaratogs 1993 daterades till medeltid ca 1400 e.Kr. (Andersson 1993 och 1999:151).

Fyndmaterialet från Bäckishällorna och från liknande boplatser tillsammans med landhöjningskronologin visar att C-14 provet från 1993 inte hör ihop med tiden för boplatsens tillkomst eller användningstid.

Resultatet från 1999 års undersökning visar att boplatsen troligen tillhör tiden ca 1700-1500 f.Kr. och att den användes på våren i samband med säljakten.

Bäckeshällorna eller Bäckishällorna

Den gamla stavning, och det som använts i både tal- och skrivspråket idag av lokalbefolkningen, är Bäckishällorna med "i". På grundkartan har man förvandlat namnet till s.k. högsvenska och därmed stavning Bäckeshällorna med "e". Även Museiverket använder denna stavningsform. Vi som undersökte platsen 1999 har valt att använda namnet som den lokala befolkning använder, de vill säga Bäckishällorna.

Tack

Stort tack till Carina Lahti och Christina Westlin som omvandlade mitt språk till begriplig svenska.

Litteratur

- Andersson, Berit. 1993. Rapport över arkeologisk undersökning av Jättekyrka på Bäckishällorna, Kimo, Oravais, Österbotten, Finland. Opublicerade rapport från Arkeologiska institutionen, Umeå Universitet.
- Andersson, Berit. 1999. Undersökning av jättekyrkan vid Bäckishällorna i Kimo, Oravais. *Studia Archaeologica Ostrobotniensia 1993-1997* sid 146-154.
- Björklund, B. 1997. *Jättekyrkor i Kronoby. En undersökning av deras morfologiska drag*. C-uppsats i arkeologi, Institutionen för Arkeologi, Umeå Universitet.
- Edgren, T. 1992. *Finlands historia. Del 1*.
- Engelmark, R. och Linderholm, J. 1995. Marken som informationskälla till förhistorien. *Populär Arkeologi* nr. 1:1995
- Engelmark, R. och Linderholm, J. 1996. Prehistoric land management and cultivation. A soil chemical study. *Proceedings from the sixth Nordic Conferens on the Application of Acientific Methods in Archaeology* Esbjerg 19-23 September 1993. AREM 1. Esbjerg.
- Förhistoriska fasta fornlämningar i Södra Österbotten, Mellersta Österbotten och Österbotten*. 1998.
- Meinander, C.F. 1977. *Forntiden i Svenska Österbotten. Svenska Österbottens Historia. Del 1*.
- Miettinen, M. 1976. Oravainen, Bäckishällor. Tutkimukset 1976.
- Nyman, P. 1995. *De gåtfulla jättekyrkorna. En översikt av svenska Österbotten* CD-uppsats i arkeologi, Institutionen för Arkeologi, Umeå Universitet.

Terräng- och anläggningsbeskrivningar

Terrängbeskrivning kring anläggning 1A, 1B, 1C och 1D.

Fläck- och ställvis mycket stenig morän ås (ÖSÖ-VNV) med inslag av enstaka stora stenblock. De olika anläggningarna ligger längs åsens S sida, från åsens krön och ner mot S till åsens fot som är markerad av en naturlig strandvall. Marken är bevuxen med mossa och blåbärsris, skogen utgörs av gran med inslag av tall.

Anläggning 1A.

Jättekyrka/husgrund med omgivande vall, närmast rektangulär, totalt ca 36x18 meter (ÖNÖ-VSV). Den omgivande vällen är ca 3-6 meter bred och ca 0.3-0.5 meter h. och består av delvis övermossad sten ca 0.1-0.7 meter st. I vallens SV långsida finns två gropar, närmast runda ca 1.4 meter i diameter och 0.4-0.5 meter djup.

Begränsningen för vallens NÖ långsida och NV kortsida är diffus och svår att klart avgränsa gentemot den omkringliggande och mycket steniga moränmarken. Den NÖ vällen/långsidan är delvis uppbyggd av rökta stenar från anläggningens mitt och delvis en del av det naturliga stenrika krönet av den VNV-ÖSÖ moränåsen. Anläggningens SV vall/långsida angränsar till anläggning 1B och utgör dennes NÖ långsida.

Vallen omger en relativ stenröjd och plan rektangulär yta ca 26x6 meter (ÖNÖ-VSV).

Kant i kant och SV om 1A ligger:

Anläggning 1B.

Jättekyrka/husgrund med omgivande vall, närmast rektangulär, totalt ca 33x14 meter (ÖNÖ-VSV). Den omgivande vällen är ca 2-5 meter bred och ca 0.3-0.7 meter h. och består av delvis övermossad sten ca 0.1-0.7 meter st.

Begränsningen för anläggningens NV halva är diffus och svår att klart avgränsa gentemot den omkringliggande och mycket steniga moränmarken. I den NV vällen/kortsidan finns en antydning till en diffus öppning genom vällen ca 1 meter bred och 5 meter lång (NV-SÖ). I den SÖ vällen/kortsidan finns en öppning genom vällen ca 1.2 meter bred och 3 meter lång (NV-SÖ). Anläggningens NÖ vall/långsida angränsar till anläggning 1A och utgör dennes SV långsida.

Vallen omger en relativ stenröjd och plan rektangulär yta ca 24x6 meter (ÖNÖ-VSV).

Kant i kant och SV om 1B ligger:

Anläggning 1C.

Jättekyrka/husgrund med omgivande vall på tre sidor, närmast rektangulär, totalt ca 28x13 meter (ÖNÖ-VSV). Den omgivande vällen är ca 2-5 meter bred och ca 0.3-0.4 meter h. och består av delvis övermossade stenar ca 0.1-0.7 meter st.

Begränsningen av vallens NV kortsida är diffus och svår att klart avgränsa gentemot den omkringliggande och mycket steniga moränmarken. Det finns ingen vall som avgränsar anläggningens SÖ kortsida, se nedan.

Anläggningens NÖ vall/långsida angränsar till anläggning 1B och utgör den SV långsidan. Den SV vällen/långsidan är delvis uppbyggd av rökta stenar från anläggningens mitt och delvis är en del av den naturliga och stenrika strandvällen (VNV-ÖSÖ) som ligger vid moränåsens fot.

Vallen på tre sidor (NV, NÖ och SV) syns tydligt i den relativ stenröjd och plan rektangulär yta ca 24x7 meter (ÖNÖ-VSV). Gränsen för den stenrökta ytans SÖ kortsida är diffus och utgörs av en alltmer tilltagande, naturlig stenig morän.

Kant i kant och SÖ om 1A ligger:

Anläggning 1D.

Vall, totalt ca 22 meter lång, ca 6 meter (Ö-V) och ca 16 meter (NÖ-SV), 2-4 meter bred och 0.3-0.5 meter h. bestående av delvis övermossade stenar 0.2-0.7 meter st. Vallens utbredning och gräns i N är diffus och svår att avgränsa gentemot det naturliga stenrika krönet av den VNV-ÖSÖ moränåsen. I mitten av vallens NÖ-SV arm finns två gropar, närmast rund ca 0.6-0.8 meter i diameter och 0.2-0.3 meter djupa. Anläggningens NV vall ansluter sig till anläggningen 1A SÖ kortsidan. Vallens, tillsammans med de SÖ kortsidorna av anläggningen 1A och 1B, avgränsar en oregelbunden yta, närmast rektangulär, ca 15x4-7 meter (NNÖ-SSV). Denna yta är delvis stenig och verkar inte ha varit stenröjd i någon nämnvärd grad. Däremot verkar området mellan anläggningens NÖ-SV vall och anläggning 2 vara en stenfri röjd yta och det är troligt att åtminstone en del av de stenar som utgör vallens S del är tagna därifrån.

Terrängbeskrivning kring anläggning 2-10.

Flack och stenig moränås (ÖSÖ-VNV) med inslag av enstaka större stenblock. De olika anläggningarna ligger längs åsens S avsats/långsida samt längs åsens Ö avsats/kortsida. Marken bevuxen med mossa och lingonris, skogen utgörs av gammal gran med inslag av tall, björk och rönn.

6 meter SÖ om anl. 1D ligger:

Anläggning 2.

Grop i klapper/stensättningsliknande anläggning. Närmast rund 6 meter i diameter och 0.5 meter h. bestående av övertorvade stenar ca 15-30 cm st. I mitten en grop, rund, 2.5 meter i diameter och 1 meter djup. Gropens bottenplan närmast rund ca 0.8 meter i diameter. Vallens som omger gropen är 1.5-2 meter bred och 0.5 meter h. I gropens NÖ kanten/vallens NÖ insidan finns ett stenblock 1.5x0.85 meter st. (NNV-SSÖ) och 1.3 meter h. Anläggningen är helt övertorvad med mossa. Bevuxen med 3 granar, ca 20-70 år gamla.

1 meter SÖ om anl. 2 ligger:

Anläggning 3.

Grop i klapper/stensättningsliknande anläggning. Närmast rund 5 meter i diameter och 0.4-0.6 meter h. bestående av övertorvade stenar ca 15-30 cm st. I mitten en grop, oregelbunden närmast oval ca 3x2 meter (NNV-SSÖ) och ca 0.6 meter djup. Gropens bottenplan oregelbunden, närmast oval ca 1.5x0.8 meter (NNV-SSÖ). Vallens som omger gropen är 1.2-1.7 meter bred och 0.4-0.6 meter h. Anläggningen är helt övertorvad med mossa och lingonris. I gropens mitt en ca 20 år gammal björk.

Kant i kant och NÖ om anl. 3 ligger:

Anläggning 4.

Grop i klapper. Närmast oval ca 6x4 meter (V-Ö) och 0.2-0.4 meter h. bestående av övertorvade stenar ca 15-30 cm st. I anläggningens Ö halva en grop, närmast rektangulär ca 2.4x1.6 meter (Ö-V) och 0.5-0.6 meter djup. Gropens bottenplan närmast rektangulär ca 1.5x0.75 meter (Ö-V). I anläggningens V halva en grop, närmast rund 0.9 meter i diameter och 0.5 meter djup med en rund bottenplan ca 0.3 meter i diameter. Vallens som omger groparna är 1.2-1.7 meter bred och 0.2-0.4 meter h. Anläggningen är helt övertorvad med mossa och lingonris.

1 meter Ö om anl. 3 och 1 meter SÖ om anl. 4 ligger:

Anläggning 5.

Tomtning. Oregelbunden, närmast rund ca 7 meter i diameter och 0.4-0.7 meter h. bestående av nästan helt övertorvade stenar 15-30 cm st. I mitten en grop, oregelbunden, närmast oval ca 4.5x3.5 meter (Ö-V) och 0.4-0.7 meter djup. Bottenplanen oregelbunden närmast oval ca 3x2 meter (Ö-V). Vallen som omger gropen är 1-2 meter bred och 0.4-0.7 meter h. I vallens Ö sida en antydning till en öppning ca 1.5 meter bredd. Anläggningen är nästan helt övertorvad med mossa och lingonris. I mitten växer två granar ca 70 år gamla.

Kant i kant och Ö om anl. 5 ligger:

Anläggning 6.

Grop i klapper/tomtning. Oregelbunden, närmast rund ca 5 meter i diameter och 0.2-0.4 meter h. bestående av helt övertorvade stenar ca 15-30 cm st. I mitten en grop, oregelbunden, närmast rund ca 3 meter i diameter och 0.4 meter djup. Gropens bottenplan är oregelbunden, närmast oval ca 2x1.5 meter (VSV-ÖNÖ). Vallen som omger gropen är 1.3-1.6 meter bred och 0.2-0.4 meter h. I vallens NÖ sida finns en antydning till en öppning ca 0.8 meter bred. Anläggningen är helt övertorvad med mossa och lingonris. På vallens S sida växer en ca 15 år gammal rönn.

0.5 meter NÖ om anl. 6 ligger:

Anläggning 7.

Grop i klapper. Närmast rund, 3 meter i diameter och 0.7 meter djup bestående av helt övertorvade stenar 15-30 cm st. Gropen är 1.1 meter i diameter med en bottenplan som är närmast rund ca 0.3 meter i diameter. Den omgivande vallen ca 1 meter bred och 0.3-0.5 meter h. Anläggningen är helt övertorvad med mossa och lingonris.

Kant i kant och NÖ om anläggningen finns en grop, oregelbunden, närmast rund ca 0.45 meter i diameter och 0.45 meter djup.

2 meter NÖ om anl. 7 ligger:

Anläggning 8.

Röse/grop i klapper/tomtning. Rund, totalt 7 meter i diameter och 0.5-1 meter h. bestående av delvis övertorvade stenar 15-50 cm st. I mitten en grop, närmast oval 4x3 meter (NV-SÖ) och 1 meter djup. Gropens bottenplan närmast oval ca 3x2 meter (NV-SÖ). Den vall som omger gropen är 1.5-2 meter bred och 0.5-1 meter h. Anläggningen är delvis övertorvad med mossa. I mitten av anläggningen växer 4 unga björkar och runt anläggningens yttre kant växer två granar ca 70 år gamla. Anläggningen delvis undersökt 1976 av personal från Museiverket (Miettinen 1976).

1.5 meter V om anl. 8 ligger:

Anläggning 9.

Grop i klapper/stensättning. Närmast rund ca 4 meter i diameter och 0.2-0.4 meter h. bestående av nästan helt övertorvade stenar 15-30 cm st. I mitten en grop närmast rektangulär 2x1.3 meter (VSV-ÖNÖ) och 0.3-0.5 meter djup. Gropens bottenplan är oregelbunden närmast rektangulär ca 1.5x0.5 meter (VSV-ÖNÖ). Den omgivande vallen kring gropen är ca 1-1.5 meter bred och 0.2-0.4 meter h. Det finns ingen vall i ÖNÖ sidan, istället finns en 1 meter bred öppning. Strax utanför denna öppning och ÖNÖ om den finns en stensamling, närmast 2x1.5 meter (NV-SÖ) och 0.2 meter h. bestående av delvis övertorvade stenar 0.2-0.3 meter st. Anläggningen delvis övertorvad med mossa och lingonris. På anläggningens SV vall växer en ca 50 år gammal gran.

0.5 meter NÖ om anl. 4 ligger:

Anläggning 10.

Grop i klapper. Gropen är närmast rund 0.5 meter i diameter och 0.4 meter djup. Runt gropen finns en vall 1.2-1.5 meter bred och 0.2-0.3 meter h. bestående av helt övertorvade stenar 15-30 cm st. Anläggningen är helt övertorvad med mossa och lingonris. På anläggningens NV och NÖ vall växer gran, båda ca 70 år gamla.

Terrängbeskrivning kring anläggning 11 och 12. Flackt höjdområde bestående av mycket storblockig moränmark bevuxen med främst mossa och nyplanterad ung granskog med inslag av ung tall samt björk och rönnslly.

36 meter och 325° om anl. 1A ligger:

Anläggning 11.

Röseliknande stensättning? Närmast rund ca 7 meter i diameter och 0.8 meter h. bestående av delvis övermossade stenar 15-40 cm st. I mitten en grop, närmast rund ca 3.5 meter i diameter och 1 meter djup. I gropens mitt och SÖ sida finns ett stort stenblock 1.7x1.4 meter (VNV-ÖSÖ) och 0.6 meter h. I anläggningens SSV kant finns 2 stora stenblock, 2x1 meter (SSV-NNÖ) och 0.5 meter h. samt 1.5x0.8 meter (SSV-NNÖ) och 0.5 meter h. Sten utkastade från och utanför anläggningen mot SÖ. Anläggningen delvis övertorvad med mossa. Bevuxen i kanten med små granar och tallar.

Avvägning av anläggningen: ytterkantens fot 41.15 m.ö.h., vallens högsta punkt 41.74 m.ö.h., gropens botten 40.89 m.ö.h.

11 meter 331° om anl. 11 ligger:

Anläggning 12.

Röseliknande stensättning. Närmast rund 7 meter i diameter och 0.4-0.7 meter h. bestående av delvis övermossade stenar 15-30 cm st. I mitten en grop, närmast rund 3 meter i diameter och 0.4-0.8 meter djup. NV halvan av gropen tas upp av ett stenblock 2.5x1.6 meter (NNÖ-SSV) och 0.6-0.8 meter h. Anläggningens N sida består av ett stort stenblock 2x2 meter (NNÖ-SSV) och 0.4-0.8 meter h. Anläggningens S sida består av ett stort stenblock 1.6x1.6 meter (N-S) och 0.4-0.8 meter h. Anläggningens SV sida består av ett stort stenblock 1.8x1.5 meter (NV-SÖ) och 0.4-0.8 meter h. I S kanten av anläggningen ett stort stenblock 1.3x1.2 meter (N-S) och 0.4 meter h. I anläggningens NÖ kant ett stort stenblock 1.2x0.8 meter (NV-SÖ) och 0.4 meter h. Anläggningen delvis övertorvad med mossa. I kanten växer ett 10-tal små granar och tallar.

Avvägning av anläggningen: ytterkantens fot 40.83 m.ö.h., vallens högsta punkt 41.20 m.ö.h., gropens botten 40.59 m.ö.h.

Terrängbeskrivning kring anläggningarna 13-16. Berg i dagen, flackt höjdområde med avsats/sluttning mot NV. Bevuxen med mossa, ljung och gles tallskog.

67 meter 330° om anl. 12 ligger:

Anläggning 13.

Röse. Närmast rund ca 15 meter i diameter och 1.5-2 meter h. bestående av 20-40 cm st. stenar. I mitten en grop, oregelbunden, närmast rund ca 6-7 meter i diameter och 0.5-1 meter djup. Röset innanför denna stora grop är kraftigt omplockat/omrört, i gropen finns 5 mindre gropar ca 2 meter i diameter och 0.5 meter djup, några med omgivande vall ca 0.5-1 meter bred och 0.2-0.4 meter h. Runt om anläggningen ligger enstaka stenar som är utkastade från anläggningen. I anläggningens mitt växer 3 björkar.

Avvägning av anläggningen: ytterkantens fot 37.93 m.ö.h., vallens högsta punkt 40.25 m.ö.h., gropens botten 38.87 m.ö.h.

4 meter NNÖ om anl. 13 ligger:

*Kyengren
1921: 6
2*

Anläggning 14.

Röse. Närmast rund ca 10 meter i diameter och 1-1.5 meter h. bestående av 20-40 cm st. stenar. I mitten en grop, oregelbunden närmast oval 7x5 meter (NNV-SSÖ) och 0.7-1 meter djup. Röset innanför denna stora grop är kraftigt omplockat/omrört, i gropen finns 4 mindre gropar, närmast runda 1-3 meter i diameter och 0.5-1 meter djupa, några av dessa mindre gropar omgiven av en vall 0.5-1 meter bred och 0.5-1 meter h. I anläggningens mitt växer 1 stor tall.

Avvägning av anläggningen: ytterkantens fot 37.46 m.ö.h., vallens högsta punkt 39.45 m.ö.h., gropens botten 38.33 m.ö.h.

2 meter NNV om anl. 13 ligger:

Anläggning 15.

Stensättning. Oregelbunden närmast rektangulär 5x3 meter (NÖ-SV) 0.2-0.4 meter h. bestående av en gles stenpackning av delvis övermossade stenar 20-40 cm st. Anläggningen något utrasad mot NV, nedför/utför den NV sluttande slänten. I anläggningens S hörna växer en tall.

Avvägning av anläggningen: ytterkantens fot 37.59 m.ö.h., anläggningens högsta punkt 37.91 m.ö.h.

22 meter NNV om anl. 15 ligger:

Anläggning 16.

Stensättning. Oregelbunden närmast rektangulär ca 2x1 meter (NÖ-SV) och 0.2-0.4 meter h. bestående av en gles stenpackning av delvis övermossade stenar 20-40 cm st.

Anläggningen något utrasad mot NV, nedför/utför den NV sluttande slänten.

Anläggningens SÖ sida bevuxen med 2 små granar och 2 små tallar.

Avvägning av anläggningen: ytterkantens fot 35.19 m.ö.h., anläggningens högsta punkt 35.53 m.ö.h.

*Tequero
1921:7
2*

Fyndlista

nr.	x	y	m.ö.h. R-nivå	typ	material	st.l. m.m	st.br. m.m.	st. tj. m.m.	vikt gram	anmärkningar
20	995.75	510.53	40.23	frag. mejsel	strålstenskiffer	70	44	22	89	hittades i blekjorden
21	992.85	512.90	40.12	frag. slipad föremål	strålstenskiffer	25	15	5	1	lager 0-10 cm
22	1010.98	505.80	40.74	stötkantskärna	hälleflinta	29	24	12	7	hittades i rostjordslagret 20 cm under torven intill F23 och nära benprov 2 och kolprov 1
23	1010.90	505.70	40.73	avslag	kvarts	29	26	12	6	hittades i rostjordslagret 20 cm under torven intill F22 och nära benprov 2 och kolprov 1
24	1012.65	505.00	40.81	stötkantskärna	hälleflinta?	35	26	13	10	hittades mellan två stenar i sotig rostjord ca 10-15 cm under torven
25	993.99	510.66	40.11	stötkantskärna	kvarts	34	25	20	16	hittades S om större sten ca 10 cm under torven
26	1013	503	0-10 cm	frag. stötkantskärna	kvarts	27	37	12	15	sållfynd
27	1010	503	10-20 cm	frag. stötkantskärna	kvarts	38	16	14	7	sållfynd
28	993	513	0-10 cm	frag. stötkantskärna?	kvarts	40	23	15	10	sållfynd
29	992	510	0-10 cm	frag. stötkantskärna	kvarts	32	22	10	6	sållfynd
30	992	510	0-10 cm	frag. mejsel	strålstenskiffer	46	30	14	17	sållfynd
31	1010	502	0-10 cm	frag. slipad föremål	strålstenskiffer	8	6	3	1	sållfynd
32	1010	506	0-10 cm	frag. stötkantskärna	kvarts	25	20	17	8	sållfynd
33	1010	502	0-10 cm	frag. stötkantskärna	kvarts	34	24	10	8	sållfynd
34	1012	505	0-10 cm	stötkantskärna	hälleflinta	47	46	18	46	sållfynd
35	993	510	10-20 cm	frag. stötkantskärna	kvarts	24	16	10	3	sållfynd
36	1012	502	0-10 cm	stötkantskärna?	kvarts	26	22	18	8	sållfynd
37	995	513	0-10 cm	stötkantskärna?	kvarts	30	24	11	8	sållfynd
38	1010	502	10-20 cm	frag. stötkantskärna?	kvarts	41	14	10	8	sållfynd
39	993	510	0-10 cm	stötkantskärna?	kvarts	32	29	11	11	sållfynd
40	995	512	10-20 cm	stötkantskärna?	kvarts	27	20	10	6	sållfynd
41	993	513	0-10 cm	skrapa?	kvarts	14	14	8	2	sållfynd
42	992	513	20-30 cm	platformskärna	kvarts	42	20	20	19	sållfynd
43	992	510	0-10 cm	kärna/material block	kvarts	58	58	35	155	sållfynd
44	992	511	0-10 cm	stötkantskärna	kvarts	40	20	11	8	sållfynd
45	992	511	0-10 cm	stötkantskärna	kvarts	26	20	8	5	sållfynd
46	992	511	0-10 cm	stötkantskärna?	kvarts	25	20	12	7	sållfynd
47	993	513	0-10 cm	stötkantskärna?	kvarts	26	20	14	8	sållfynd
48	993	513	0-10 cm	stötkantskärna	kvarts	26	17	10	5	sållfynd
49	992	513	0-10 cm	frag. stötkantskärna?	kvarts	16	20	8	2	sållfynd
50	992	513	0-10 cm	stötkantskärna?	kvarts	59	36	13	25	sållfynd

51	992	510	0-10 cm	frag. stötkantskärna?	kvarts	40	19	10	8	sällfynd
52	992	510	0-10 cm	stötkantskärna?	kvarts	46	35	11	21	sällfynd
53	995	511	0-10 cm	plattformskärna?	kvarts	19	22	18	12	sällfynd
54	995	511	0-10 cm	plattformskärna?	kvarts	22	15	14	5	sällfynd
55	992	510	0-10 cm	stötkantskärna?	kvarts	26	19	12	7	sällfynd
56	992	510	0-10 cm	frag. stötkantskärna?	kvarts	66	41	22	64	sällfynd

Lista över Ben

F. nr.	x	y	lager	z	antal	vikt gram
57	1010	502	20-30 cm	---	1	0.16
58	1010	503	10-20 cm	---	6	0.03
59	1010	505	20-30 cm	---	1	0.02
60	1011	504	0-10 cm	---	2	0.57
61	1011	505	20-30 cm	---	3	0.26
62	1011.80	505.90	20-30 cm	40.72	8	0.44
63	1011	506	10-20 cm	---	1	0.13
64	1012	506	10-20 cm	---	1	0.02

Lista över Speciella benprov

Benprov 1. Ruta x995.80 y513.85 z40.25 ca 2 cm under torven i sotig blekjord. Benmassan var ca 12 cm lång och ca 2-3 cm bred. Runt omkring benmassan fanns rikligt med sot och kolbitar.

Benprov 2. Ruta x1010.80 y505.60 z40.72 ca 20 cm under torven i kraftig rostjord. Benmassan var ca 17 cm lång (NV-SÖ) och 5 cm bred. Kant i kant och SÖ om benmassan fanns en 7x7 cm stor fläck med sot och kol. Strax Ö om benmassan hittades 1 stötkantskärna av hälleflinta (F22) och 1 avslag av kvarts (F23). Kolprov 1 togs intill fyndplatsen, se planritning.

Lista över jordprov för markkemiska analys från undersökningsyta A.

x	y	jordart 10 cm under torven	jordart 20 cm under torven
992	510	skenhälla	rostjord
992	511	skenhälla	skenhälla
992	512	skenhälla/rostjord	skenhälla
992	513	rostjord	rostjord/opåverkad
993	510	rostjord	skenhälla
993	511	skenhälla	skenhälla
993	512	rostjord	skenhälla/rostjord
993	513	rostjord	rostjord/opåverkad
994	510	skenhälla/rostjord	skenhälla
994	511	skenhälla/rostjord	rostjord
994	512	rostjord	rostjord
994	513	skenhälla/rostjord	skenhälla
995	510	rostjord	skenhälla/rostjord
995	511	skenhälla/rostjord	skenhälla/rostjord
995	512	rostjord	skenhälla/rostjord
995	513	rostjord	skenhälla/rostjord

Lista över jordprov för markkemiska analys från undersöknings yta B.

x	y	jordart 20 cm under torven	jordart 30 cm under torven
1010	501	---	skenhälla/rostjord
1010	502	skenhälla	skenhälla/rostjord
1010	503	skenhälla	skenhälla/rostjord
1010	504	skenhälla	skenhälla/rostjord
1010	505	skenhälla	skenhälla/rostjord
1010	506	skenhälla	skenhälla/rostjord
1010	507	skenhälla	---
1011	501	---	skenhälla/rostjord
1011	502	skenhälla/rostjord	skenhälla/rostjord
1011	503	skenhälla/rostjord	skenhälla/rostjord
1011	504	skenhälla/rostjord	skenhälla/rostjord
1011	505	skenhälla/rostjord	skenhälla/rostjord
1011	506	skenhälla/rostjord	skenhälla/rostjord
1011	507	skenhälla/rostjord	---
1012	501	---	skenhälla/rostjord
1012	502	skenhälla/rostjord	rostjord/opåverkad
1012	503	skenhälla/rostjord	rostjord/opåverkad
1012	504	skenhälla/rostjord	skenhälla/rostjord
1012	505	skenhälla/rostjord	skenhälla/rostjord
1012	506	skenhälla/rostjord	rostjord

Lista över jordprov för makrofossilanalys

nr.	x	y	z	anmärkningar
1	1010.30	502.70	---	taget ca 7 cm under torven i brun-röd rostjord
2	1010.20	504.60	---	taget ca 10 cm under torven i brun-röd rostjord
3	995.35	513.40	---	taget ca 10 cm under torven i rostjord och från platsen där ben hittades
4	1011.80	505.90	40.72	taget 20-30 cm under torven i rostjord

Resultat av de markkemiska analysen.

MAL nr	Yta	Ruta	R-nivå	Labnot	MS	MS550	LOI%	P°	Ptot	Pkvot
00-0050:001	B	992-510	10		78	573	16.2	290	426	1.5
00-0050:002	B	992-510	20		64	366	11.2	396	410	1.0
00-0050:003	B	992-511	10		86	469	11.5	112	223	2.0
00-0050:004	B	992-511	20		67	303	8.2	306	354	1.2
00-0050:005	B	992-512	10		65	336	12.2	93	157	1.7
00-0050:006	B	992-512	20		98	709	15.1	594	661	1.1
00-0050:007	B	992-513	10		111	813	14.0	291	475	1.6
00-0050:008	B	992-513	20		67	223	9.3	357	333	0.9
00-0050:009	B	993-510	10		85	645	16.7	502	564	1.1
00-0050:010	B	993-510	20		61	334	12.8	350	342	1.0
00-0050:011	B	993-511	10		69	567	16.1	226	371	1.6
00-0050:012	B	993-511	20		66	404	12.3	365	432	1.2
00-0050:013	B	993-512	10		125	744	14.5	373	534	1.4
00-0050:014	B	993-512	20		126	800	16.3	611	624	1.0
00-0050:015	B	993-513	10		88	750	11.3	309	434	1.4
00-0050:016	B	993-513	20	kol	87	686	9.5	337	392	1.2
00-0050:017	B	994-510	10		85	844	19.0	233	418	1.8
00-0050:018	B	994-510	20		66	766	18.1	316	465	1.5
00-0050:019	B	994-511	10		59	640	16.4	193	346	1.8
00-0050:020	B	994-511	20		69	648	11.3	196	336	1.7
00-0050:021	B	994-512	10	kol	122	919	17.2	341	518	1.5
00-0050:022	B	994-512	20		83	706	13.0	379	551	1.5
00-0050:023	B	994-513	10		73	446	13.4	243	350	1.4
00-0050:024	B	994-513	20		73	363	11.1	468	499	1.1
00-0050:025	B	995-510	10		63	408	12.9	335	363	1.1
00-0050:026	B	995-510	20		60	540	14.9	178	306	1.7
00-0050:027	B	995-511	10		62	755	15.8	160	327	2.0
00-0050:028	B	995-511	20		58	253	8.7	97	160	1.7
00-0050:029	B	995-512	10		98	524	13.2	266	355	1.3
00-0050:030	B	995-512	20		82	642	15.0	244	333	1.4
00-0050:031	B	995-513	10		131	644	16.5	555	518	0.9
00-0050:032	B	995-513	20		126	430	9.0	265	360	1.4
00-0050:033	A	1010-501	30		64	134	5.6	226	260	1.2
00-0050:034	A	1010-502	20		92	324	9.9	331	361	1.1
00-0050:035	A	1010-502	30		99	632	15.0	489	588	1.2
00-0050:036	A	1010-503	20		128	1211	17.0	434	689	1.6
00-0050:037	A	1010-503	30		96	669	13.4	389	545	1.4
00-0050:038	A	1010-504	20		96	587	10.4	467	623	1.3
00-0050:039	A	1010-504	30		109	473	10.2	277	405	1.5
00-0050:040	A	1010-505	20		93	300	9.8	182	262	1.4
00-0050:041	A	1010-505	30		82	267	8.4	244	344	1.4
00-0050:042	A	1010-506	20		84	417	11.2	233	374	1.6
00-0050:043	A	1010-506	30		93	198	5.8	147	219	1.5
00-0050:044	A	1010-507	20	kol	146	611	11.9	333	476	1.4
00-0050:045	A	1011-501	30		50	105	3.8	149	224	1.5
00-0050:046	A	1011-502	20		95	385	5.9	213	295	1.4
00-0050:047	A	1011-502	30		69	118	5.0	221	271	1.2
00-0050:048	A	1011-503	20		120	345	10.9	382	433	1.1
00-0050:049	A	1011-503	30		86	550	14.0	501	517	1.0
00-0050:050	A	1011-504	20		115	637	12.6	468	510	1.1
00-0050:051	A	1011-504	30		63	247	8.9	219	320	1.5
00-0050:052	A	1011-505	20		88	400	10.7	219	320	1.5
00-0050:053	A	1011-505	30		96	316	9.3	320	373	1.2
00-0050:054	A	1011-506	20		128	340	8.6	154	260	1.7
00-0050:055	A	1011-506	30		68	111	5.6	256	333	1.3
00-0050:056	A	1011-507	20		177	328	7.5	198	276	1.4
00-0050:057	A	1012-501	30		91	311	9.5	370	416	1.1

Bäckishällorna, Kimo, Oravais, Finland

00-0050:058	A	1012-502	20		77	247	8.9	352	407	1.2
00-0050:059	A	1012-502	30		84	242	6.0	166	245	1.5
00-0050:060	A	1012-503	20		96	474	11.1	311	400	1.3
00-0050:061	A	1012-503	30		67	125	3.0	128	214	1.7
00-0050:062	A	1012-504	20		89	285	6.9	122	222	1.8
00-0050:063	A	1012-504	30	kol	93	196	8.5	229	271	1.2
00-0050:064	A	1012-505	20		118	300	9.9	262	362	1.4
00-0050:065	A	1012-505	30		136	338	7.8	288	371	1.3
00-0050:066	A	1012-506	20		204	549	10.4	412	476	1.2
00-0050:067	A	1012-506	30		103	221	7.4	408	414	1.0
00-0050:068	A	jordprov 1 1010.30-502.70	7		78	346	9.1	182	277	1.5
00-0050:069	A	jordprov 2 1010.20-504.60	10	mkt kol	74	342	12.0	54	101	1.9
00-0050:070	B	jordprov 3 995.35-513.40	10		176	609	12.7	348	424	1.2
00-0050:071	A	jordprov 4 1011.80-505.90	20-30		276	600	10.1	382	463	1.2

Lista över Avslag

F. nr.	x	y	lager	antal	vikt gram	material	anmärkningar
65	981	503	---	1	22	kvarts	hittades i rotvälta
66	992	510	0-10 cm	20	30	kvarts	sållfynd
67	992	511	0-10 cm	31	97	kvarts	sållfynd
68	992	511	10-20 cm	8	3	kvarts	sållfynd
69	992	512	0-10 cm	11	26	kvarts	sållfynd
70	992	512	10-20 cm	1	1	kvarts	sållfynd
71	992	512	0-10 cm	8	22	kvarts	sållfynd
72	992	512	10-20 cm	4	8	kvarts	sållfynd
73	992	512	20-30 cm	3	2	kvarts	sållfynd
74	993	510	0-10 cm	16	34	kvarts	sållfynd
75	993	510	10-20 cm	1	1	kvarts	sållfynd
76	993	511	0-10 cm	13	46	kvarts	sållfynd
77	993	511	0-10 cm	1	1	grönsten	sållfynd
78	993	513	0-10 cm	15	92	kvarts	sållfynd
79	993	513	10-20 cm	5	3	kvarts	sållfynd
80	994	510	0-10 cm	6	4	kvarts	sållfynd
81	994	511	0-10 cm	4	7	kvarts	sållfynd
82	994	512	0-10 cm	7	31	kvarts	sållfynd
83	994	513	0-10 cm	15		kvarts	sållfynd
84	994	513	0-10 cm	1	1	kvarts	sållfynd
85	995	510	0-10 cm	11	17	kvarts	sållfynd
86	995	511	0-10 cm	3	1	kvarts	sållfynd
87	995	511	10-20 cm	2	1	kvarts	sållfynd
88	995	511	20-30 cm	1	1	kvarts	sållfynd
89	995	512	0-10 cm	7	26	kvarts	sållfynd
90	995	513	0-10 cm	17	25	kvarts	sållfynd
91	995	513	20-30 cm	1	5	kvarts	sållfynd
92	1010	501	0-10 cm	8	5	kvarts	sållfynd
93	1010	501	10-20 cm	1	23	kvarts	sållfynd
94	1010	501	20-30 cm	2	1	kvarts	sållfynd
95	1010	502	0-10 cm	9	36	kvarts	sållfynd
96	1010	503	10-20 cm	5	7	kvarts	sållfynd

Bäckishällorna, Kimo, Oravais, Finland

97	1010	504	0-10 cm	4	12	kvarts	sållfynd
98	1010	504	10-20 cm	1	4	kvarts	sållfynd
99	1010	505	0-10 cm	14	19	kvarts	sållfynd
100	1010	505	10-20 cm	1	1	kvarts	sållfynd
101	1010	506	0-10 cm	2	6	kvarts	sållfynd
102	1010	506	10-20 cm	1	1	kvarts	sållfynd
103	1011	501	0-10 cm	4	2	kvarts	sållfynd
104	1011	501	10-20 cm	1	6	strålstensskiffer?	sållfynd
105	1011	502	0-10 cm	3	1	kvarts	sållfynd
106	1011	503	0-10 cm	5	22	kvarts	sållfynd
107	1011	503	0-10 cm	1	3	hällflinta	sållfynd
108	1011	504	0-10 cm	4	37	kvarts	sållfynd
109	1011	504	10-20 cm	3	10	kvarts	sållfynd
110	1011	505	0-10 cm	1	2	hällflinta	sållfynd
111	1011	505	10-20 cm	2	2	kvarts	sållfynd
112	1011	505	20-30 cm	1	1	hällflinta	sållfynd
113	1012	501	0-10 cm	1	2	kvarts	sållfynd
114	1012	502	0-10 cm	4	5	kvarts	sållfynd
115	1012	503	0-10 cm	4	3	kvarts	sållfynd
116	1012	504	0-10 cm	6	35	kvarts	sållfynd
117	1012	504	0-10 cm	2	1	hällflinta	sållfynd
118	1012	504	10-20 cm	1	3	hällflinta	sållfynd
119	1012	505	0-10 cm	2	1	kvarts	sållfynd
120	1012	505	0-10 cm	1	1	strålstensskiffer?	sållfynd
121	1012	505	10-20 cm	1	1	kvarts	sållfynd
122	1012	505	20-30 cm	1	1	kvarts	sållfynd
123	1012	506	0-10 cm	4	1	kvarts	sållfynd
124	1012	506	10-20 cm	1	1	kvarts	sållfynd
125	1012	506	20-30 cm	2	1	kvarts	sållfynd

Lista över Kolprov

Kolprov 1. Ruta x1010.75 y505.65 z40.72 ca 20 cm under torven i rostjord. Kolprovet taget från en ca 7x7 cm stor fläck bestående av sot och kol som låg intill en beige färgning som kan utgöra rester efter obrända ben, se speciellt benprov nr. 2. Strax Ö om provtagningsplatsen och benmassan hittades 1 avslag av kvarts (F23) och 1 stötkantskärna av hällflinta (F22), se planritning.

Kolprov 2. Ruta x1012.30 y506.75 z40.82 ca 10-15 cm under torven på gränsen mellan blek- och rostjord. Porös, förkolnad träbit ca 8x6 cm stor och 3.5 cm tjock.

Kolprov 3. Ruta x1012.30 y506.75 z40.80 ca 23 cm under torven i rostjord. Porös, förkolnad träbit ca 10x10x5 cm stor. Denna kolförekomst är en del av eller en fortsättning av det kolstycke som tillvaratogs tidigare, se kolprov 2 och planritning.

Avvägningsprofil

Avvägningsprofil genom anläggning 1A, 1B och 1C (från NÖ mot SV) se planritning och höjdprofilen genom anläggningen.

meter	m.ö.h.	anmärkning	meter	m.ö.h.	anmärkning
0	40.66	utanför vallen	26	40.20	golv
1	40.71	utanför vallen	27	40.26	golv/vall
2	40.99	vall	28	40.34	vall
3	41.16	vall	29	40.45	vall
4	41.20	vall	30	40.36	vall
5	41.32	vall	30.25	40.20	vall/golv
6	41.34	vall	31	40.19	golv
7	41.49	vall	32	40.16	golv
8	41.40	vall	33	39.98	golv
9	41.41	vall	34	40.01	golv
9.5	41.17	vall/golv	35	40.06	golv
10	41.04	golv	36	40.06	golv
11	41.01	golv	36.4	40.10	vall/golv
12	41.06	golv	37	40.35	vall
13	40.91	golv	38	40.39	vall
14	40.89	golv	39	40.60	vall
15	40.91	golv	39.6	40.29	vallfot
15.5	40.97	golv/vall	40	40.15	utanför vallen
16	41.03	vall	41	40.08	utanför vallen
17	41.16	vall	42	40.11	utanför vallen
18	41.18	vall	43	40.10	utanför vallen
19	41.06	vall	44	40.13	utanför vallen
20	40.99	vall	45	40.06	utanför vallen
21	40.85	vall/golv	46	39.95	utanför vallen
22	40.48	golv	47	39.88	utanför vallen
23	40.36	golv	48	39.78	utanför vallen
24	40.24	golv	49	39.80	utanför vallen
25	40.25	golv	50	39.73	utanför vallen

Färgdia. Film 1

0. Yta A 10 cm under torven. Tagen från V.
1. Yta A 10 cm under torven. Gropen i förgrunden är från 1993 års undersökning. Taget från Ö.
2. Yta B, benprov 1. Ruta x995.80 y513.85 z40.25 ca 2 cm under torven i sotig blekjord. Benmassan var ca 12 cm lång och ca 2-3 cm bred. Runt omkring benmassan fanns rikligt med sot och kolbitar. Bild taget från N.
3. Yta A, benprov 2 och kolprov 1. Ruta x1010.80 y505.60 z40.72 ca 20 cm under torven i kraftig rostjord. Benmassan (benprov 2) var ca 17 cm lång (NV-SÖ) och 5 cm bred. Kant i kant och SÖ om benmassan fanns en 7x7 cm stort fläck med sot och kol (kolprov 1). Strax Ö om benmassan syns 1 stötkantskärna av hälleflinta (F22) och 1 avslag av kvarts (F23). Bild taget från S.
4. Utgår.
5. Utgår.
6. Utgår.
7. Yta B 10 cm under torven. Bild tagen från V.
8. Yta B 20 cm under torven. Bild tagen från Ö.
9. Yta B 20 cm under torven. Kurt Backlund i bakgrunden. Bild tagen från V.
10. Yta B 20 cm under torven. Bild tagen från N.
11. Utgår.
12. Yta B 30 cm under torven. Bild tagen från N.
13. Yta A 30 cm under torven. Lilian Pettersson i bakgrunden. Bilden tagen från NÖ.
14. Yta A 30 cm under torven. Ronny Smeds i bakgrunden. Bilden tagen från SÖ.
15. Yta A 30 cm under torven. Ronny Smeds i bildens mitt. Bild tagen från NV.
16. Yta A 30 cm under torven. Bild tagen från SV.
17. Översiktsbild av anl. 2 och 5 från NÖ. Christina Westlin står i anl. 5 till vänster i bilden och Ronny Smeds står i anl. 2 till höger i bilden.
18. Närbild av anl. 2 från Ö. Ronny Smeds till vänster står i anl. mitt och Christina Westlin till höger står på anl. vall.
19. Närbild av anl. 2 från Ö. Ronny Smeds till vänster står i anl. mitt och Christina Westlin till höger står på anl. vall.
20. Översikt av anl. 3 och 4 från NÖ. Ronny Smeds står i anl. 3 till vänster och Christina Westlin står i anl. 4 till höger.
21. Närbild av anl. 5 från Ö. Ronny Smeds till vänster står i anl. mitt och Christina Westlin till höger står på anl. N vall.
22. Närbild av anl. 6 från NÖ. Ronny Smeds till vänster står i anl. mitt och Christina Westlin till höger står på anl. V vall.
23. Översikt av anl. 7 från N. Christina Westlin till vänster står på anl. vall och Ronny Smeds till höger står bakom anl./gropen med lattan i gropen.
24. Närbild av anl. 8 från Ö. Ronny Smeds till vänster står i anl. mitt och Christina Westlin till höger står på anl. vall.
25. Närbild av anl. 8 från Ö. Ronny Smeds till vänster står i anl. mitt och Christina Westlin till höger står på anl. vall.
26. Närbild av anl. 9 från NÖ. Ronny Smeds till höger står i anl. mitt och Christina Westlin till vänster står på anl. SV vall.
27. Översikt av moränåsen från V. Ronny Smeds till höger står i mitten av anl. 2 och Christina Westlin till vänster i bakgrunden står intill anl. 8.
28. Översikt av moränåsen från N. Christina Westlin står intill anl. 5.
29. Närbild av anl. 16 från NV. Christina Westlin till vänster och Ronny Smeds till höger. I bakgrunden syns anl. 13 (till höger) och anl. 14 (till vänster).
30. Närbild av anl. 15 från SV. Christina Westlin till vänster och Ronny Smeds till höger. I bakgrunden syns anl. 14.
31. Översikt av anl. 13, 14 och 15. Christina Westlin till vänster står vid anl. 15 och Ronny Smeds i bakgrunden står vid anl. 14. Anl. 13 syns till höger i bilden.
32. Närbild av anl. 14 från Ö med Christina Westlin och Ronny Smeds.

33. Närbild av anl. 13 från SÖ med Christina Westlin till höger och Ronny Smeds till vänster.
34. Närbild av anl. 12 från V. Ronny Smeds till höger står i anl. mitt och Christina Westlin till vänster står på anl. vall.
35. Närbild av anl. 11 från SV. Ronny Smeds till vänster står i anl. mitt och Christina Westlin till höger står på anl. vall.

Färgdia. Film 2

1. Översikt av anl. 11 och 12. I förgrunden anl. 11, Christina Westlin står i anl. mitt. I bakgrunden till vänster står Ronny Smeds intill anl. 12.
2. Översikt av anl. 1A från NV. Undersökningsyta A i förgrunden, efter igenläggning. Christina Westlin står i bildens och anl. mitt, människorna runt om står på anl. vall.
3. Översikt av anl. 1B från NV, undersökningsyta B ligger bakom Christina Westlin som står i bildens och anl. mitt, människorna runt om står på anl. vall.
4. Översikt av anl. 1C från NV. Christina Westlin står i bildens och anl. mitt. David Loeffler i bakgrundens mitt visar med utsträckta armar gränsen för anl. i SÖ och de övriga människorna står på anl. vall.

Svart-Vit. Film 1

1. Yta A 10 cm under torven. Tagen från V.
2. Yta A 10 cm under torven. Gropen i förgrunden är från 1993 års undersökning. Tagen från Ö.
3. Yta B, benprov 1. Ruta x995.80 y513.85 z40.25 ca 2 cm under torven i sotig blekjord. Benmassan var ca 12 cm lång och ca 2-3 cm bred. Runt omkring benmassan fanns rikligt med sot och kolbitar. Bild tagen från N.
4. Yta A, benprov 2 och kolprov 1. Ruta x1010.80 y505.60 z40.72 ca 20 cm under torven i kraftig rostjord. Benmassan (benprov 2) var ca 17 cm lång (NV-SÖ) och 5 cm bred. Kant i kant och SÖ om benmassan fanns en 7x7 cm stort fläck med sot och kol (kolprov 1). Strax Ö om benmassan syns 1 stötkantskärna av hälleflinta (F22) och 1 avslag av kvarts (F23). Bild tagen från S.
5. Yta B 10 cm under torven. Bild tagen från Ö.
6. Yta B 10 cm under torven. Bild tagen från SV.
7. Yta A 20 cm under torven. Bild tagen från Ö.
8. Yta A 20 cm under torven. Bild tagen från SV.
9. Yta B 20 cm under torven. Bild tagen från V.
10. Yta B 20 cm under torven. Bild tagen från Ö.
11. Yta B 30 cm under torven. Bild tagen från Ö.
12. Yta B 30 cm under torven. Bild tagen från V
13. Yta B 30 cm under torven. Bild tagen från N.
14. Yta A 30 cm under torven. Ronny Smeds till vänster. Bild tagen från Ö.
15. Yta A 30 cm under torven. Ronny Smeds till höger. Bilden tagen från NV.
16. Yta A 30 cm under torven. Ronny Smeds i bakgrunden. Bild tagen från SV.
17. Yta A 30 cm under torven. Bild tagen från SÖ.
18. Översiktsbild av anl. 2 och 5 från NÖ. Christina Westlin står i anl. 5 till vänster i bilden och Ronny Smeds står i anl. 2 till höger i bilden.
19. Närbild av anl. 2 från Ö. Ronny Smeds till vänster står i anl. mitt och Christina Westlin till höger står på anl. vall.
20. Översikt av anl. 3 och 4 från NÖ. Ronny Smeds står i anl. 3 till vänster och Christina Westlin står i anl. 4 till höger.
21. Närbild av anl. 5 från Ö. Ronny Smeds till vänster står i anl. mitt och Christina Westlin till höger står på anl. N vall.
22. Närbild av anl. 6 från NÖ. Ronny Smeds till vänster står i anl. mitt och Christina Westlin till höger står på anl. V vall.

23. Översikt av anl. 7 från N. Christina Westlin till vänster står på anl. vall och Ronny Smeds till höger står bakom anl./gropen med lattan i gropen.
24. Närbild av anl. 8 från Ö. Ronny Smeds till vänster står i anl. mitt och Christina Westlin till höger står på anl. vall.
25. Närbild av anl. 9 från NÖ. Ronny Smeds till höger står i anl. mitt och Christina Westlin till vänster står på anl. SV vall.
26. Översikt av moränåsen från V. Ronny Smeds till höger står i mitten av anl. 2 och Christina Westlin till vänster i bakgrunden står intill anl. 8.
27. Översikt av moränåsen från N. Christina Westlin står intill anl. 5.
28. Närbild av anl. 16 från NV. Christina Westlin till vänster och Ronny Smeds till höger. I bakgrunden syns anl. 13 (till höger) och anl. 14 (till väster).
29. Närbild av anl. 15 från SV. Christina Westlin till vänster och Ronny Smeds till höger. I bakgrunden syns anl. 14.
30. Översikt av anl. 13, 14 och 15 från SSV. Christina Westlin till vänster står vid anl. 15, Ronny Smeds i bakgrunden står vid anl. 14 och anl. 13 syns till höger i bilden.
31. Närbild av anl. 14 från Ö med Christina Westlin och Ronny Smeds.
32. Närbild av anl. 13 från SÖ med Christina Westlin till höger och Ronny Smeds till vänster.
33. Närbild av anl. 12 från V. Ronny Smeds till höger står i anl. mitt och Christina Westlin till vänster står på anl. vall.
34. Närbild av anl. 12 från V. Ronny Smeds till höger står i anl. mitt och Christina Westlin till vänster står på anl. vall.
35. Närbild av anl. 11 från SV. Ronny Smeds till vänster står i anl. mitt och Christina Westlin till höger står på anl. vall.

Färgdia. Film 2

1. Översikt av anl. 11 och 12. I förgrunden anl. 11, Christina Westlin står i anl. mitt. I bakgrunden till vänster står Ronny Smeds intill anl. 12.
2. Översikt av anl. 1A från NV. Undersökningsyta A i förgrunden, efter igenläggning. Christina Westlin står i bildens och anl. mitt, människorna runt om står på anl. vall.
3. Översikt av anl. 1B från NV, undersökningsyta B ligger bakom Christina Westlin som står i bildens och anl. mitt, människorna runt om står på anl. vall.
4. Översikt av anl. 1C från NV. Christina Westlin står i bildens och anl. mitt. David Loeffler i bakgrundens mitt visar med utsträckta armar gränsen för anl. i SÖ och de övriga människorna står på anl. vall.

Ritningar

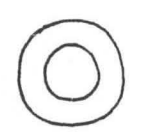
Översiktsplanarna är ritade med hjälp av kompass, måttband, gradskiva samt linjal och är därför troligen långt ifrån felfria.

- 1) Översiktskarta som visa olika höjdkurvor kring Bäckishällorna i skala 1:20 000. Baserade på grundkartan 1334 07 + 1334 10 Kimo.
- 2) Översiktplan av anläggningarna 1 till 12 i skala 1:500.
- 3) Översiktplan av anläggningarna 1, 2, 3, 4 och 10 i skala 1:200.
- 4) Översiktplan av anläggningarna 2 till 10 i skala 1:200.
- 5) Översiktplan av provtagningspunkterna för markkemiska analysen i skala 1:200.
- 6) Höjdprofil genom anläggning 1A, 1B och 1C i skala 1:200.
- 7) Planritning av undersökningsyta A 20 cm under torven i skala 1:20 samt avvägning av yta A efter avtorvning och 30 cm under torven.
- 8) Avvägningar av undersökningsyta B efter avtorvning, 20 cm under torven och 30 cm under torven.

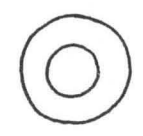

ORAVAIS
 KIMO
 BÄCKISHÄLLORNA
 SKALA 1:20000
 • RÖSE
 — JÄTTEKYRKAN & DIV. ANL.

1080—
—
1070—
—
1060—
—
1050—
—
1040—
—
1030—
—
1020—
—
1010—
—
1000—
—
990—
—
980—
—
970—
—
960—

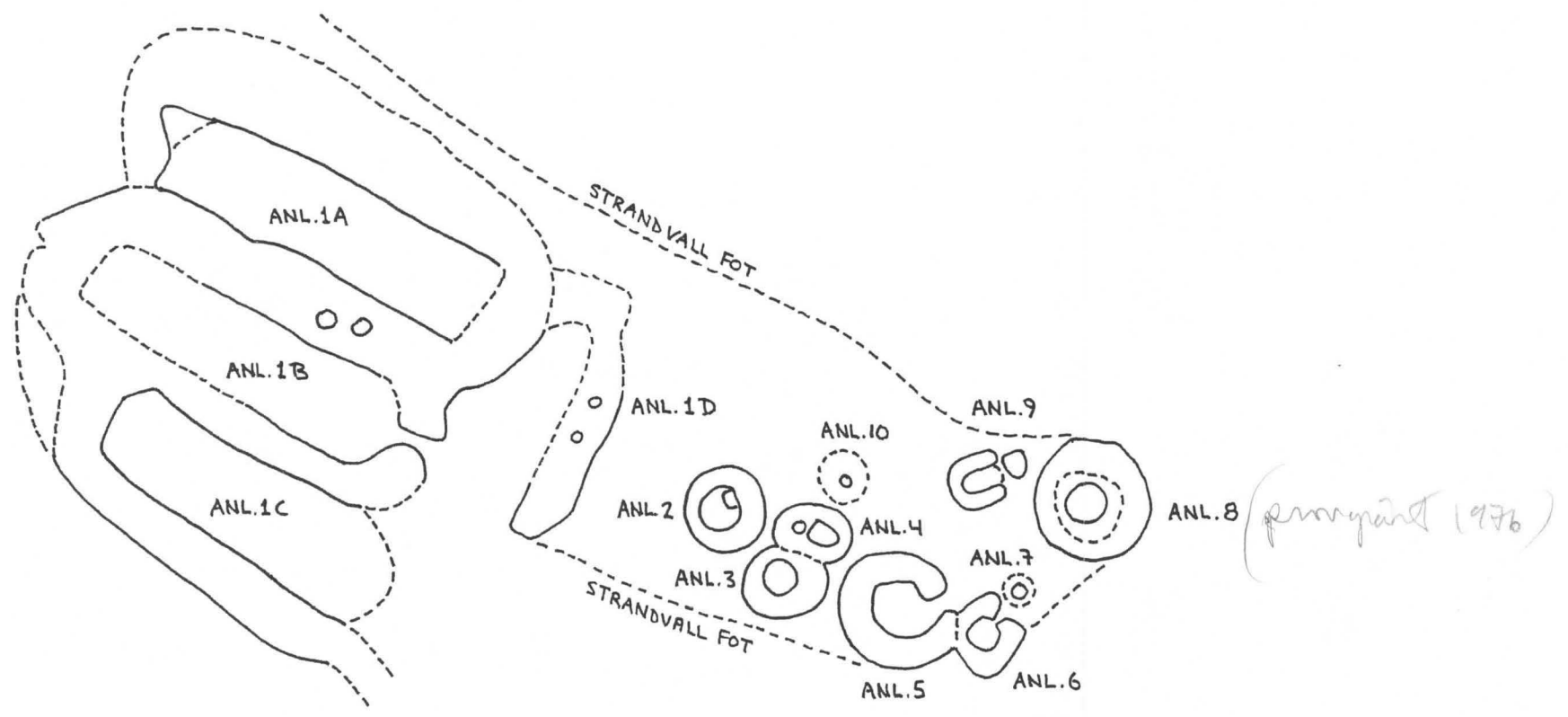
ANL.12

ANL.II

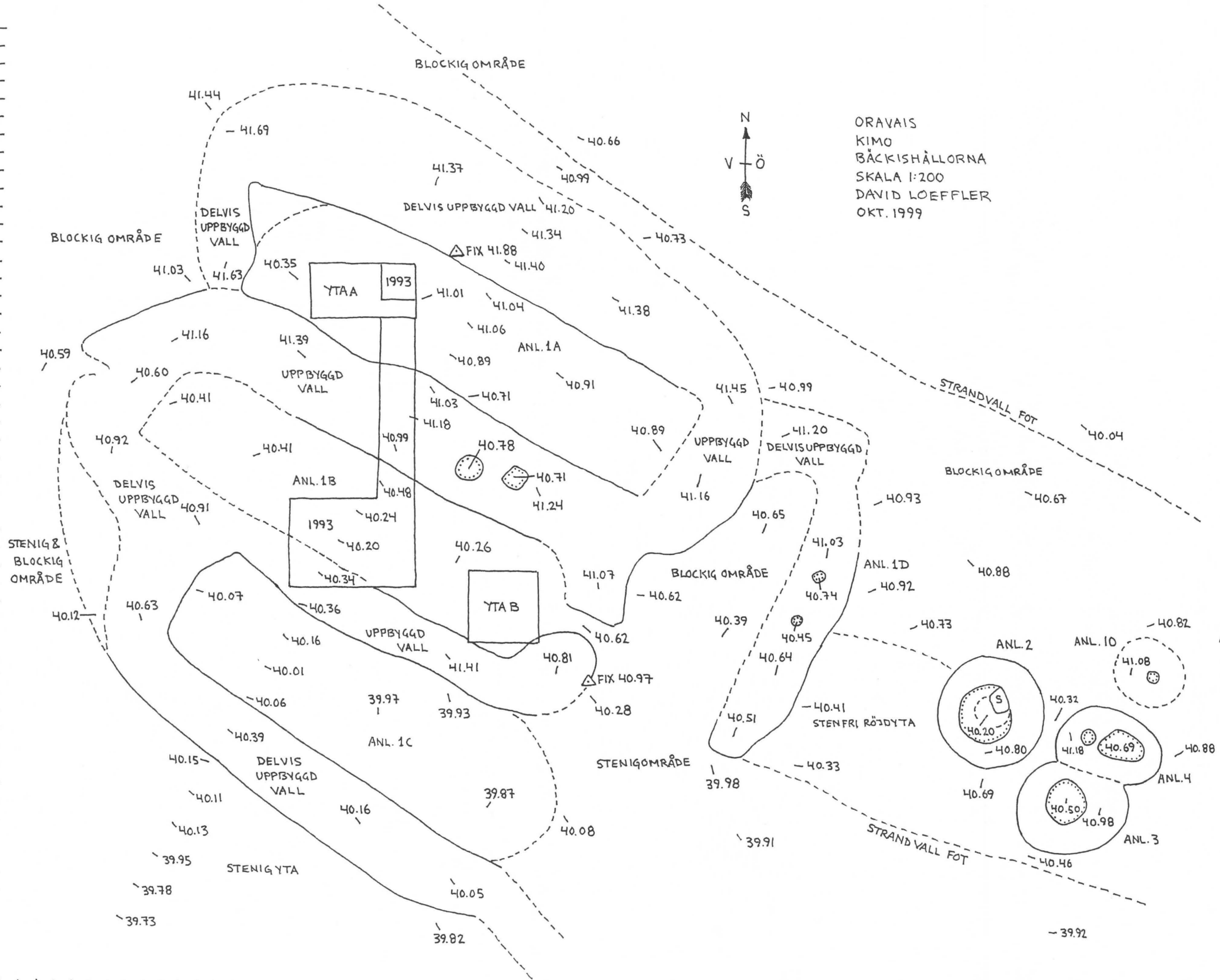

ORAVAIS
KIMO
BÄCKISHÄLLORNA
SKALA 1:500
DAVID LOEFFLER
OKT. 1999

440 | 450 | 460 | 470 | 480 | 490 | 500 | 510 | 520 | 530 | 540 | 550 | 560 | 570 | 580

1026
1024
1022
1020
1018
1016
1014
1012
1010
1008
1006
1004
1002
1000
998
996
994
992
990
988
986
984
982
980
978
976
974

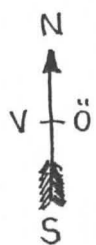
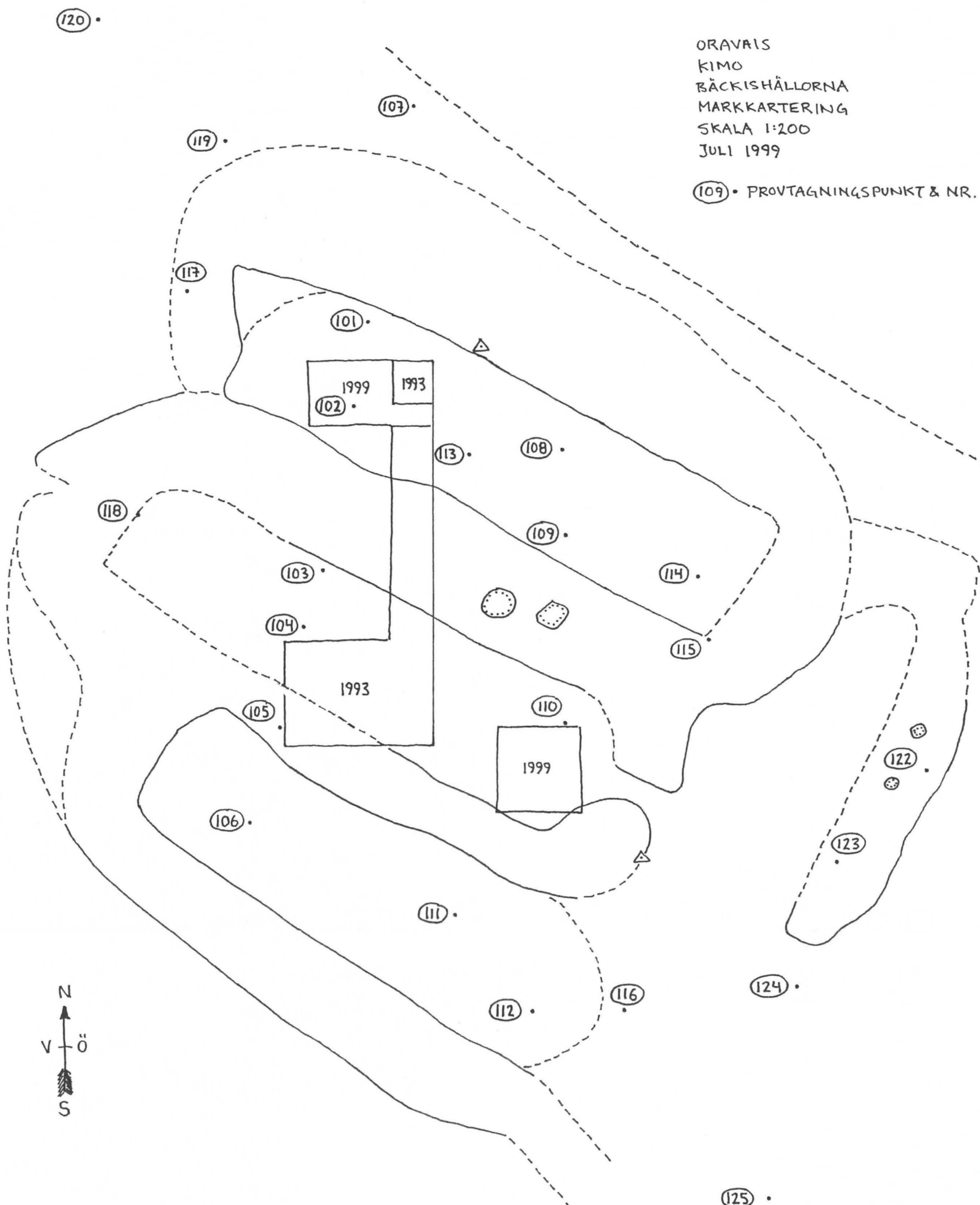

484 486 488 490 492 494 496 498 500 502 504 506 508 510 512 514 516 518 520 522 524 526 528 530 532 534 536 538 540 542 544 546 548

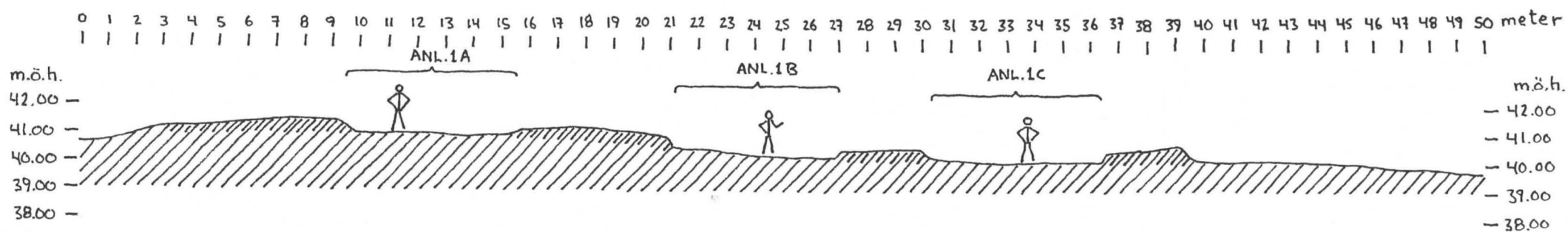
1032 —
 1030 —
 1028 —
 1026 —
 1024 —
 1022 —
 1020 —
 1018 —
 1016 —
 1014 —
 1012 —
 1010 —
 1008 —
 1006 —
 1004 —
 1002 —
 1000 —
 998 —
 996 —
 994 —
 992 —
 990 —
 988 —
 986 —
 984 —
 982 —
 980 —
 978 —
 976 —
 974 —

ORAVAIS
 KIMO
 BÄCKISHÄLLORNA
 MARKKARTERING
 SKALA 1:200
 JULI 1999

(109) • PROVTAGNINGSPUNKT & NR.

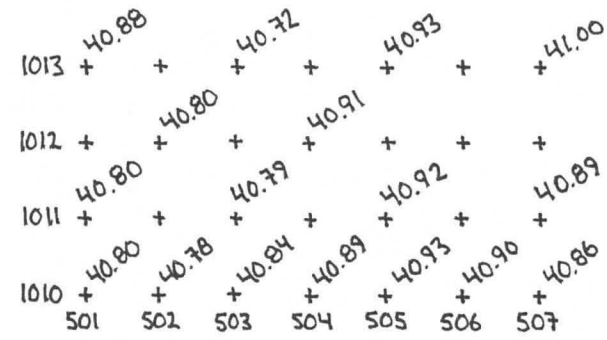

484 486 488 490 492 494 496 498 500 502 504 506 508 510 512 514 516 518 520 522 524 526 528 530 532 534 536

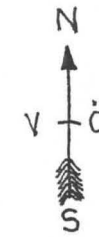
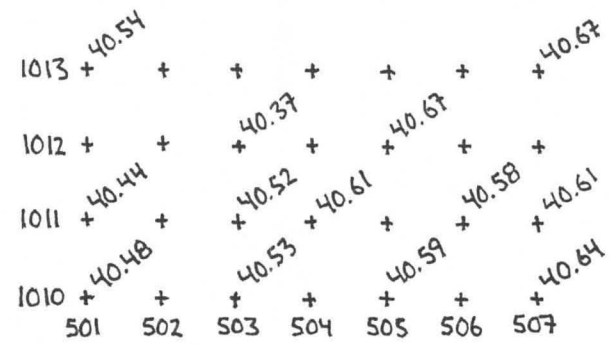

ORAVAIS
 KIMO
 BÄCKISHÄLLORNA
 HÖJD PROFIL GENOM ANL. 1 (NÖ-SV)
 SKALA 1:200
 DAVID LOEFFLER
 OKT. 1999

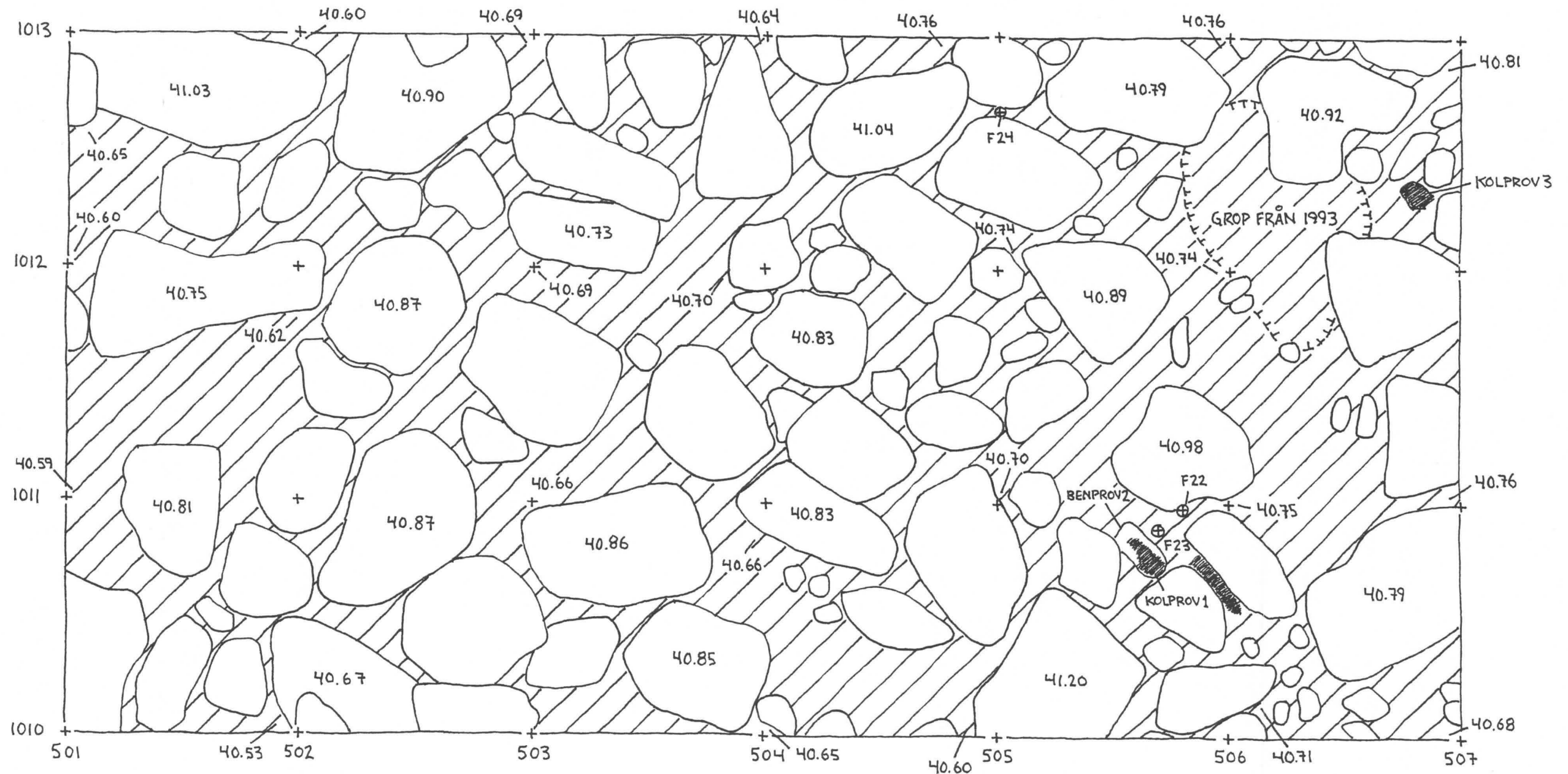
YTA A EFTER AVTÖRNING

YTA A 30 cm UNDERTORVEN

ORAVAIS
 KIMO
 BÄCKISHÄLLORNA
 YTA A 20 cm UNDERTORVEN
 SKALA 1:20
 LILIAN PETTERSSON
 99.10.01

YTAB EFTER AVTORVNING

996	+	40.29	+	40.24	+	40.25	+	40.25	+	40.36
995	+	40.25	+	40.26	+	40.22	+	40.25	+	40.56
994	+	40.26	+	40.25	+	40.23	+	40.33	+	40.35
993	+	40.25	+	40.25	+	40.24	+	40.35	+	40.30
992	+	40.35	+	40.30	+	40.30	+	40.32	+	40.34
		510		511		512		513		514

ORAVAIS
 KIMO
 BÄCKISHÄLLORNA
 YTA B
 AVVÄGNINGAR
 CHRISTINA WESTLIN
 OKT. 1999

YTA B 20 cm UNDERTORVEN

996	+	40.05	+	40.00	+	40.02	+	40.04	+	40.12
995	+	40.04	+	40.01	+	40.04	+	40.03	+	40.11
994	+	40.02	+	40.02	+	40.02	+	40.04	+	40.06
993	+	40.05	+	40.02	+	40.06	+	40.03	+	40.04
992	+	40.06	+	40.02	+	40.05	+	40.05	+	40.06
		510		511		512		513		514

YTA B 30 cm UNDERTORVEN

996	+	+	+	+	+	39.96
995	+	39.90	+	+	+	+
994	+	+	+	39.90	+	+
993	+	+	+	+	+	+
992	+	39.93	+	+	+	39.95
		510		511		512
						513
						514

UMARK
**Arkeologiska Rapporter från Institutionen för Arkeologi
och Samiska Studier**
Umeå Universitet

4. Anna-Karin Lindqvist. Gallsätter. Arkeologisk undersökning av fornl. komplex Raä 7, Skog sn, Ångermanland 1994-1995. Umeå 1996.
5. Joakim Goldhahn. Röse och stensättning vid Yttertavle 1:41, Umeå sn, Västerbotten. Umeå 1997.
6. Björn Oscarsson. Rapport över arkeologisk undersökning av fornlämning Raä 172, Nysätra sn, Strandfors 2:14, 1:16, Västerbottens län. Umeå 1997.
7. Åsa Lundberg och Tarja Ylinen. Rapport över arkeologisk undersökning av boplatz Raä 510, Västerdal 1:1, Flurkmark, Umeå sn, Västerbotten. Umeå 1997.
8. Cecilia Hällström. Rapport över arkeologisk undersökning av Raä 152 och 150, Hög sn, Gävleborgs län. Umeå 1997.
9. Cecilia Hällström. Rapport över arkeologisk undersökning av Raä 127, Jättendal sn, Gävleborgs län. Umeå 1997.
10. Per-Erik Egebäck. Rapport över arkeologisk undersökning, Pörnnullbacken, Vörå sn, Österbotten. Umeå 1997.
11. David Loeffler. Arkeologisk undersökning av Grodan, Vuollerim, Raä 1292, Jokkmokks sn, Lappland, 1987. Umeå 1998.
12. David Loeffler. Arkeologisk undersökning av Norpan 1 (J106E), Vuollerim, Raä 1292, Jokkmokks sn, Lappland, 1983 och 1987. Umeå 1998.
13. David Loeffler. Arkeologisk undersökning av Norpan 2 (J106A), Vuollerim, Raä 1292, Jokkmokks sn, Lappland, 1983-1987. Del 1-8. Umeå 1998.
14. Per H. Ramqvist. Den äldre bebyggelsekontinuiteten i Ångermanland. Rapport från ett arkeologiskt projekt omfattande undersökningar på Raä 1 och 2 i Arnäs sn, Raä 32 i Själevad sn samt fyra fosfatkarteringar i Själevad och Arnäs socknar. Umeå 1999.
15. Christina Westlin (Red). Arkeologisk undersökning av Pörnnullbacken, Vörå, Österbotten, Finland. Del 1-2. Umeå 1999.
16. Carina Olson. Osteologisk rapport över brända ben från Hedningahällan, Raä 68, Enånger socken, Hälsingland.
17. Lennart Klang. Arkeologiska utgrävningar i Fattenborg, Töre socken, Västerbottens län, Norrbottens län. 1996. Delundersökning av boplatzvallar och boplatzgrovar. Raä 318, 341 och 408.

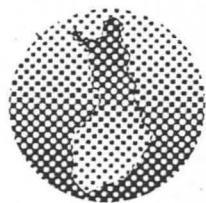
ARKEOLOGISKA INSTITUTIONEN
DEPARTEMENT OF ARCHAEOLOGY

RAPPORT ÖVER ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING
AV
JÄTTEKYRKA PÅ BÄCKESHÄLLORNA,
KIMO, ORAVAIS, ÖSTERBOTTEN, FINLAND.

KM 30595

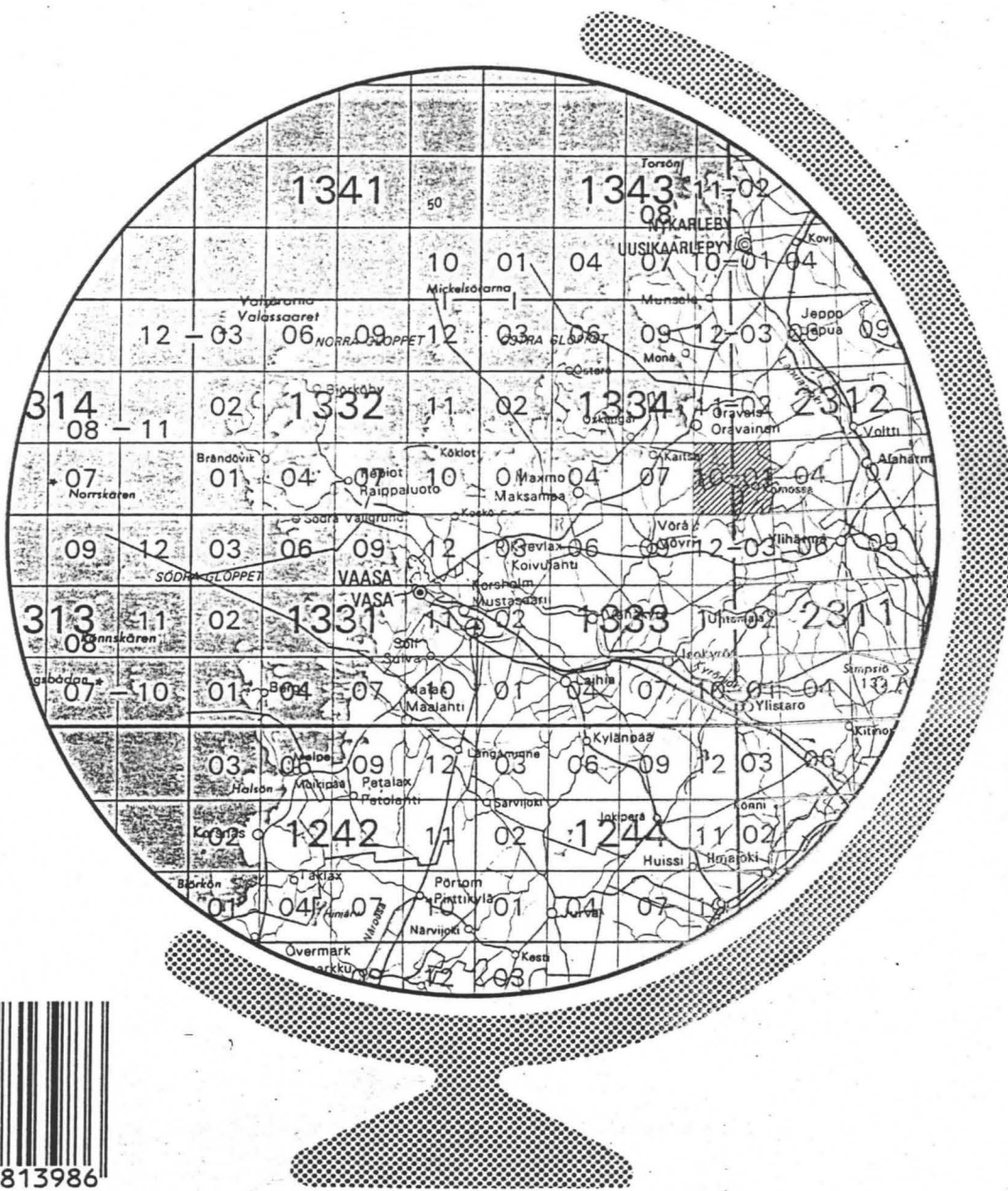
December 1993
Berit Andersson
ARKEOLOGISKA INSTITUTIONEN

1334 10 + 2312 01 KIMO

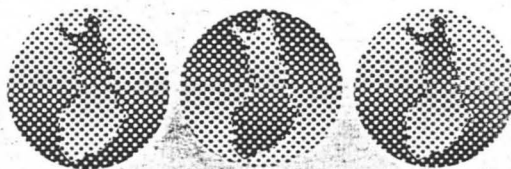

PERUSKARTTA GRUNDKARTA

1:20 000

9 789514 813986

MAASTOKARTASTO

Nak = -21° 22' 25"

Nak = -168° 1572

1573

Nak = -22° 1574

Oravaisten kirkolle
t. Oravais kby

RAPPORT ÖVER ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING AV "JÄTTEKYRKA" PÅ BÄCKESHÄLLORNA, KIMO, ORAVAIS, ÖSTERBOTTEN, FINLAND.

Inledning

Undersökningen utfördes som ett led i den distanskurs som arkeologiska institutionen vid Umeå universitet har bedrivit i samarbete med Vasa sommaruniversitet och Österbottens Fornminnesförening. Ansvariga för undersökningen var Lars Forsberg, Thomas Larsson och Berit Andersson, vilken även har utarbetat föreliggande rapport. Biträdande expert var Erkki Salminen från Österbottens museum. Undersökningen utfördes under två helger 2-3/10 samt 8-9/10 och motsvarar kursens seminariegrävning. Valet av en jättekyrka som undersökningsobjekt beror i huvudsak på de vitt skilda tolkningar som tidigare framförts. Jättekyrkan på Bäckishällorna är belägen i nära anslutning till rösen som vanligen dateras till bronsålder, vilket gjorde att valet föll på ovan nämnda jättekyrka.

Målsättning

Målsättningen med undersökningen var främst att om möjligt fastställa jättekyrkans fornlämningskaraktär samt att lära de distansstuderande en adekvat arkeologisk undersökningsteknik.

Topografisk beskrivning

Fornlämningen är belägen på en bergsrygg med inslag av block och mindre stenmaterial. Bergsryggen sträcker sig i N-S riktning med en markerad höjdskillnad mot V där marken i huvudsak består av sjösediment vilket idag är åkermark. Öster om bergsryggen är myrmark.

Kulturhistorisk beskrivning.

Som tidigare nämnts är 2 el.3 bronsåldersrösen belägna ca. 200 meter NV om undersökningsobjektet. Ytterligare rösen finns utefter den bergsrygg som sträcker sig mot söder. Ca. 20 meter SÖ om jättekyrkan är ett 5-tal gropar i klapper vilkas funktion är osäker men en ofta framförd tolkning är att det kan röra sig om förrådsgropar. Nämnas kan även den undersökning av en bronsåldersboplats som har utförts ca. 2 km från Bäckishällorna. Undersökningen utfördes 1986 av Hannu Kotivuori. I regionen finns även rika fynd från järnålder.

Fornlämningsbeskrivning.

Fornlämningen är 45 x 40 meter stor (NV-SÖ) och består av två närmast rektangulära konstruktioner bestående av tre ca. 35 meter långa, parallella stenvallar vilka är sammanbundna med 4 kortare stenvallar av vilka 3 är avbrutna (har öppningar). I sydöstra och södra delen är ytterligare två stenvallar sammanbundna med de rektangulära. Av de tre långa stenvallarna ligger de två NÖ på samma nivå och den tredje, SV ligger ca. 1 meter lägre. De högst belägna stenvallarna är ca. 0,6 meter höga och de lägre 0,4 meter höga, vallarnas bredd varierar mellan 3 - 7,5 meter. I vallarna är även ett antal gropar ca. 1,5 x 1,5 meter stora och upp till 0,4 meter djupa.

Metod

Fornlämningen fotodokumenterades och ett fristående koordinatsystem med X-axeln i N-S upprättades. En på kartan utsatt fixpunkt transporterades med hjälp av geodimeter ca. 3 km, och en exakt fixpunkt på 44,10 m ö h utsattes. En schaktplan i skala 1:280 upprättades med hjälp av geodimeter. För att få en uppfattning om vallarnas konstruktion och ytorna innanför de rektangulära konstruktionerna lades ett 10 meter långt och 2 meter brett schakt genom den mellersta vällen och på ytan mellan de två södra vallarna undersöktes ett 5 x 7 meter stort område. Nämnda ytor avtorvades med spade och ytorna rensades med skärslev från kvarvarande torv. Vidare upprättades planritningar i skala 1:20 över de undersökta ytorna och området fotodokumenterades. Därefter grävdes ytorna med skärslev i 5 cm. skikt och det bortgrävda materialet sållades genom 4 mm maskstorlek. Mellan varje skikt upprättades planritningar i skala 1:20 och fotodokumentation utfördes.

Paljok. 22

Då det p.g.a. storleken på stenarna i vallen visade sig svårt att begränsa varje lager till 5 cm blev följden att schaktet dokumenterades 3 ggr. och den 5 x 7 meter stora ytan dokumenterades 4 ggr.

Lagerbeskrivning:

Lager 1

Efter avtorvning framkom ett tunt gråbrunt skikt inom den 7 x 5 meter stora ytan, i det 10 x 2 meter långa schaktet kunde detta skikt endast iakttas i den södra delen.

Därefter följde ett lager mörkbrun kulturpåverkad jord. I detta lager påträffades totalt 0,847 kg slagen kvarts i form av avslag och kärnor. Under grävningen av detta lager framkom anläggning 1 och anläggning 2. I den undre delen av detta lager påträffades ett kolskikt i norra delen av schaktet. I den nordligaste 2 x 2 meter rutan var anläggning 4 synlig som en ca. 0,7 m stor mörkfärgning i detta lager och här påträffades även en liten bit bränd lera. Inom hela undersökta ytan var rikligt med eldsprängd och skörbränd sten.

Lager 2

Inom den 7 x 5 meter stora ytan blev jorden gradvis mera rödfärgad med inslag av mörka sotfärgningar, 4 mörkfärgningar påträffades i detta lager varav den största profilgrävdes (anläggning 3). I detta lager påträffades en grönstensmejsel, ett grönstensavslag, två skrapor (flinta och kvarts), en liten bit flinta samt en liten bit bränd lera.

I det 10 x 2 meter långa schaktet kunde två parallella rader med upp till 1 m stora stenar iakttas, mellan dessa rader var en fyllning av betydligt mindre stenar. Jorden i vallen var brun - svart med inslag av kol- och sotfläckar. I undre delen av lagret vid X 1003 - 1004 Y 505 - 507, mellan de två raderna av stora stenar framkom ett område med kol- och sotblandad jord. I den norra delen av schaktet visade sig det i lager 1 framkomna kolskiktet vara mycket tunnt, endast 0,5 cm. I den nordligaste 2 x 2 m rutan avtog den mörkfärgning som indikerade anläggning 4 efter 5 cm. varför området inom X 1012 Y 506 sparades för profilgrävning. Inom det tre undersökta meterrutorna påträffades ett kvartsitispån, ett grönstensavslag samt en kvartsskrapa. I detta lager påträffades totalt 1,8 kg slagen kvarts.

Lager 3

Inom den 7 x 5 m stora ytan övergick den rödbruna jorden alltmer mot en rödgul/gul färg. Ytan grävdes ej ned till steril mark. Inga ytterligare anläggningar framkom. Inom ytan framkom dock 2 små flintbitar, ett grönstensavslag och en kvartsskrapa samt huvudparten av de 0,4 kg kvartsavslag som påträffades i detta lager.

I det 10 x 2 m långa schaktet övergick det brunfärgade lagret till ett gråfärgat skikt under vilket ett ljusgult, mera sandigt lager vidtog. Detta lager betraktades som steril. I schaktet påträffades endast ett avslag av kvartsit i den övre delen av lagret. I det ljusgula lagret gjordes inga fynd och marken ter sig opåverkad.

I den nordligaste 2 x 2 m rutan påträffades 3 grönstensavslag i detta lager.

Anläggningsbeskrivningar:

Anläggning 1; stolphål

Omedelbart under torven vid X 1009 - 1010 Y 505 framkom en ca 1,5 x 1 meter stor (N-S) svart färgning. Inom färgningens södra del var en stor eldsprängd sten samt mindre skörbrända stenar. Färgningen kvarstod efter 5 cm grävning varför en profilgrävning företogs.

I vad som förmodades vara anläggningens mittpunkt var ett stenfritt utrymme varför profilschaktet lades vid Y 505,3. Profilen grävdes till 0,65 m djup där mycket stora stenar vidtog varför anläggningen ej grävdes ned till steril jord. Anläggningen bestod av en 0,5 m djup nedgrävning bestående av kol- och sotblandad jord. I anläggningen var stenar nedstuckna i en halvcirkelform varför anläggningen tolkas som ett stolphål. Från anläggningen togs ett ca. 6 liter stort prov för makrofossilanalys. Endast halva anläggningen undersöktes.

Anläggning 2; hård ?

Anläggningen framkom i lager 1 och framstod som en ca. 1,2 m stor, rund anhopning av små runda stenar med inblandning av kol- och sotblandad jord. Anläggningen profilgrävdes ner till steril jord. Det översta lagret med småstenar och kol var ca. 0,2 m tjockt vilket efterföljdes av ett ca. 0,1 m tjockt rödbrunt lager, därunder var gulgrå, finkornig steril jord.

Anläggning 3; stolphål ?

Som tidigare nämnts framkom i lager 2 fyra runda mörkfärgningar av vilka den största profilgrävdes. Anläggningen består av ett ca. 0,1 m tjockt lager med kol- och sotblandad jord vilket efterföljdes av en 0,2 x 0,2 m stor nedgrävning synlig som en grå färgning med inblandning av små kolbitar och sot. I anslutning till den grå färgningen var stenar som möjligen var kantställda. Under nedgrävningen vidtog gulgrå, finkornig steril jord.

Anläggning 4; stolphål

Då det konstaterats att anläggning 1 var ett stolphål gjordes ett försök att hitta ytterligare sådana och anläggning 4 framstod efter avtorvning som en 0,8 m stor mörkfärgning. I anläggningens södra del var stor eldsprängd sten, vilken avlägsnades före profilgrävningen. Anläggningen profilgrävdes till ca. 0,6 m djup. I profilens övre del var ett 5 cm tjockt skikt med kol- och sotblandad jord. I anslutning till de två stora stenar som begränsar själva stolphålen var ett upp till 5 cm tjockt skikt rödbrun, bränd jord. I området mellan de två stora stenarna var mörkbrun jord vilken på 0,4 - 0,5 m djup hade grusinblandning. Vid profilgrävningen påträffades ett slipat grönstensavslag på ca. 0,6 m djup. I profilens botten var gulgrå steril jord. Från anläggningen togs jordprov för glödförlustanalys.

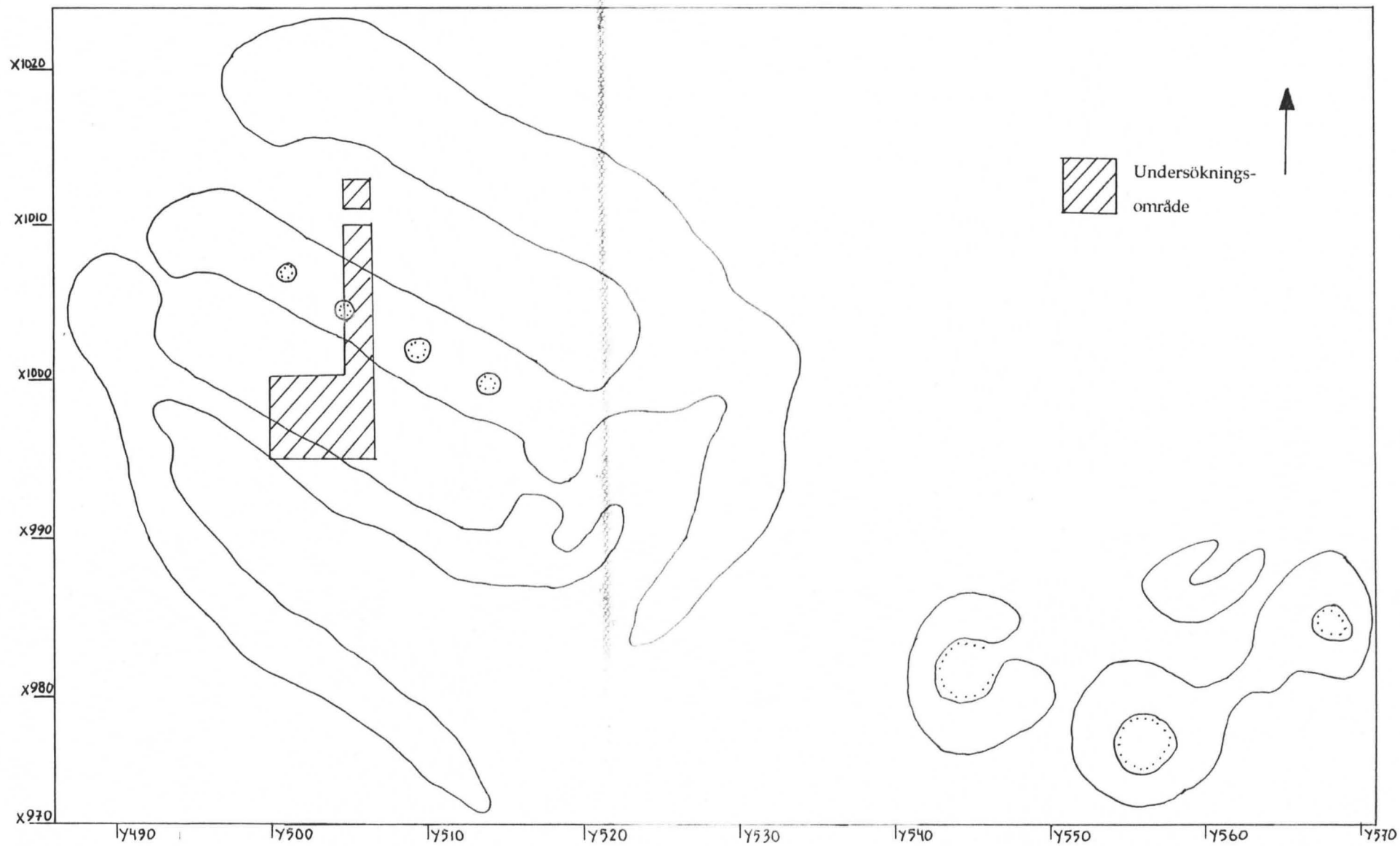
Resultat

Fornlämningen bör tolkas som någon form av hus då det inom det begränsade området som undersöktes framkom två stolphål samt en tydlig skalmur i den genomgrävda vällen. Inom det undersökta området påträffades totalt ca. 3 kg slagen kvarts samt två redskap av kvarts, redskap och avslag av flinta och grönsten vilka indikerar en betydande mänsklig aktivitet på platsen. Den stora mängd eldsprängd- och skörbränd sten som fanns inom området tyder på kraftig brand. Den grönstensmejsel som påträffades brukar dateras till bronsålder varför fornlämningens användningstid bör omspänna denna datering.

Litteratur:

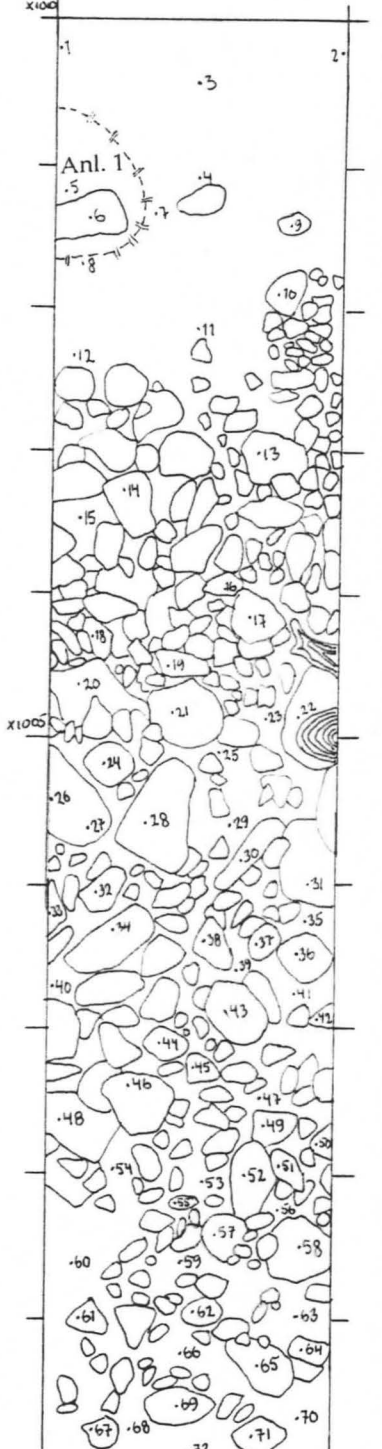
Edgren Torsten 1993: *Den förhistoriska tiden i Finlands historia del 1*, red. Norrback, M.
Forss Aulis 1993: Oklara rösen i närheten av jättekyrkor i Lappträsk och jättehögar.
Museiverket, avdelningen för arkeologi, publikation nr. 3.
I rågens rike, Vårens Årspublicering 1987, Nr 7. Vitmossen - en sällsynt boplats från tidig bronsålder.

Schaktplan, Jättekyrka
Bäckishällorna, Kimo,
Oravais

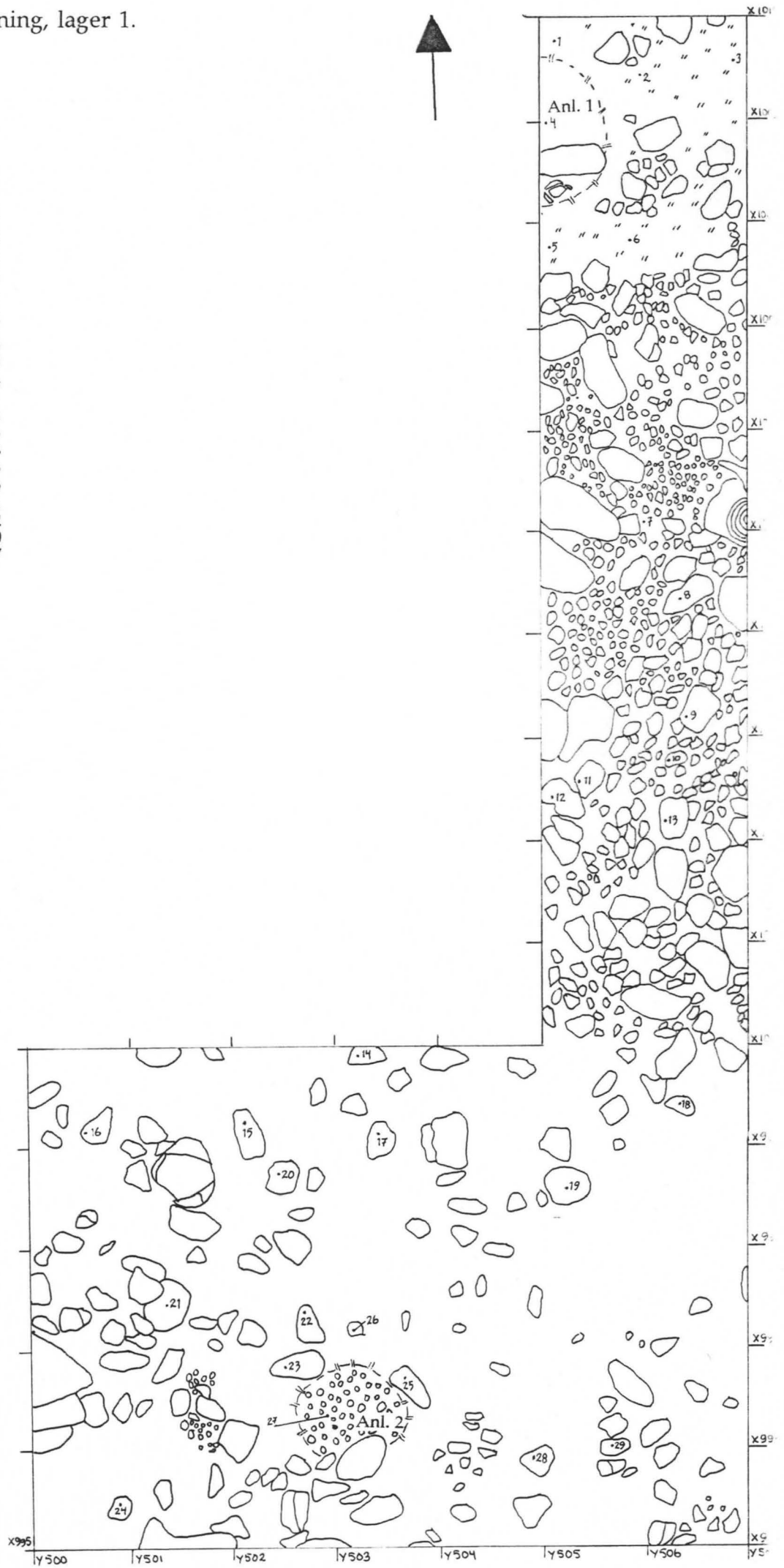
Planritning, efter avtorvning.

1= 43,14	78=42,61
2= 43,07	79=42,75
3= 43,13	80=42,65
4= 43,14	81=42,74
5= 43,05	82=42,67
6= 43,25	83=42,60
7= 43,14	84=42,68
8= 43,13	85=42,71
9= 43,19	86=42,52
10=43,14	87=42,55
11=43,11	88=42,50
12=43,12	
13=43,37	
14=43,39	
15=43,10	
16=43,38	
17=43,54	
18=43,44	
19=43,45	
20=43,62	
21=43,60	
22=43,36	
23=43,12	
24=43,69	
25=43,26	
26=43,75	
27=43,61	
28=43,65	
29=43,00	
30=43,29	
31=43,36	
32=43,53	
33=43,46	
34=43,55	
35=43,10	
36=43,28	
37=43,34	
38=43,26	
39=42,97	
40=43,15	
41=43,08	
42=43,24	
43=43,55	
44=43,43	
45=43,35	
46=43,44	
47=43,27	
48=43,08	
49=43,42	
50=43,27	
51=43,33	
52=43,22	
53=43,07	
54=42,81	
55=43,07	
56=43,06	
57=42,95	
58=43,11	
59=42,82	
60=42,71	
61=42,83	
62=42,99	
63=42,85	
64=42,88	
65=42,88	
66=42,76	
67=42,72	
68=42,53	
69=42,74	
70=42,59	
71=42,72	
72=42,52	
73=42,62	
74=42,59	
75=42,65	
76=42,58	
77=42,64	

Planritning, lager 1.

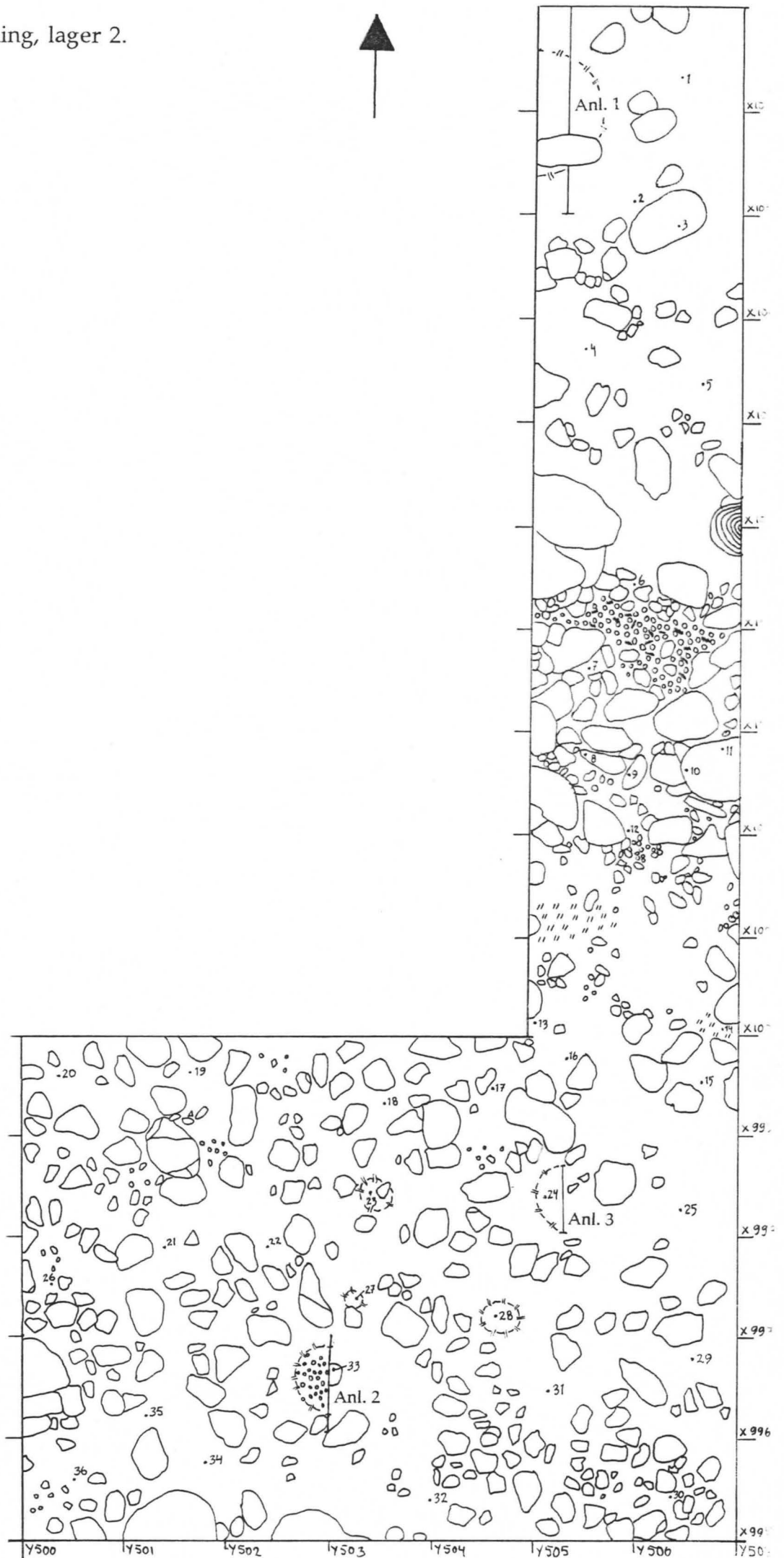
- 1= 43,09
- 2= 43,08
- 3= 43,03
- 4= 43,00
- 5= 43,07
- 6= 43,06
- 7= 43,13
- 8= 43,27
- 9= 43,24
- 10= 43,17
- 11= 43,25
- 12= 43,10
- 13= 43,12
- 14= 42,56
- 15= 42,61
- 16= 42,57
- 17= 42,58
- 18= 42,55
- 19= 42,54
- 20= 42,61
- 21= 42,56
- 22= 42,56
- 23= 42,63
- 24= 42,56
- 25= 42,56
- 26= 42,51
- 27= 42,52
- 28= 42,50
- 29= 42,47

Planritning, lager 2.

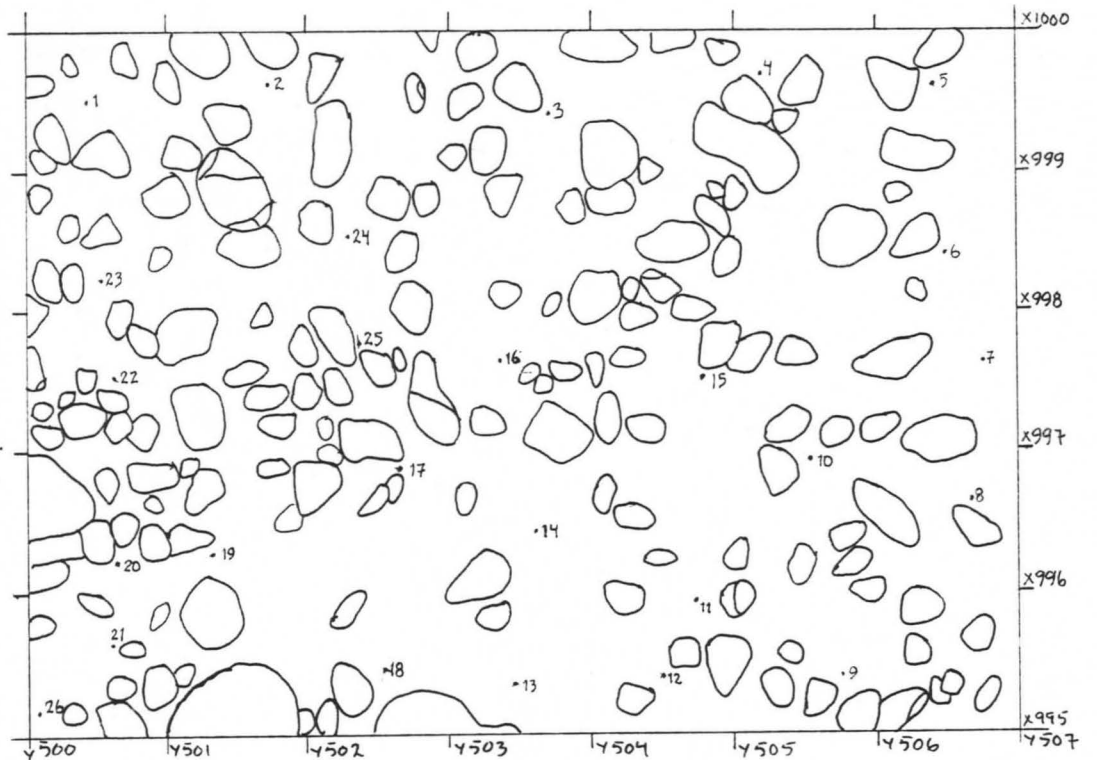
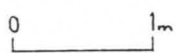

- 1= 43,03
- 2= 43,01
- 3= 43,00
- 4= 42,98
- 5= 42,99
- 6= 42,81
- 7= 42,78
- 8= 42,70
- 9= 42,71
- 10= 42,90
- 11= 42,96
- 12= 42,63
- 13= 42,44
- 14= 42,45
- 15= 42,35
- 16= 42,38
- 17= 42,41
- 18= 42,41
- 19= 42,38
- 20= 42,38
- 21= 42,43
- 22= 42,40
- 23= 42,38
- 24= 42,39
- 25= 42,35
- 26= 42,43
- 27= 42,37
- 28= 42,38
- 29= 42,35
- 30= 42,40
- 31= 42,33
- 32= 42,37
- 33= 42,25
- 34= 42,38
- 35= 42,41
- 36= 42,36

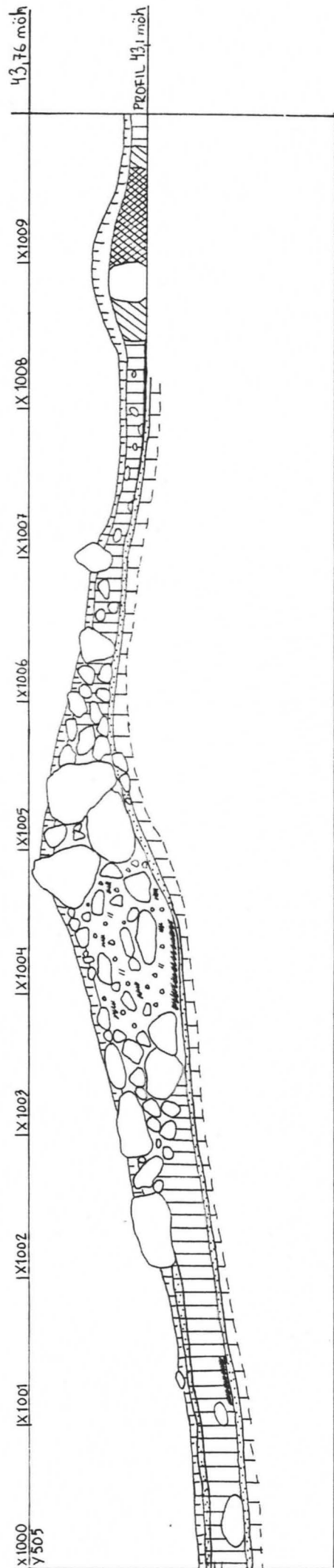

Planritning, lager 3.

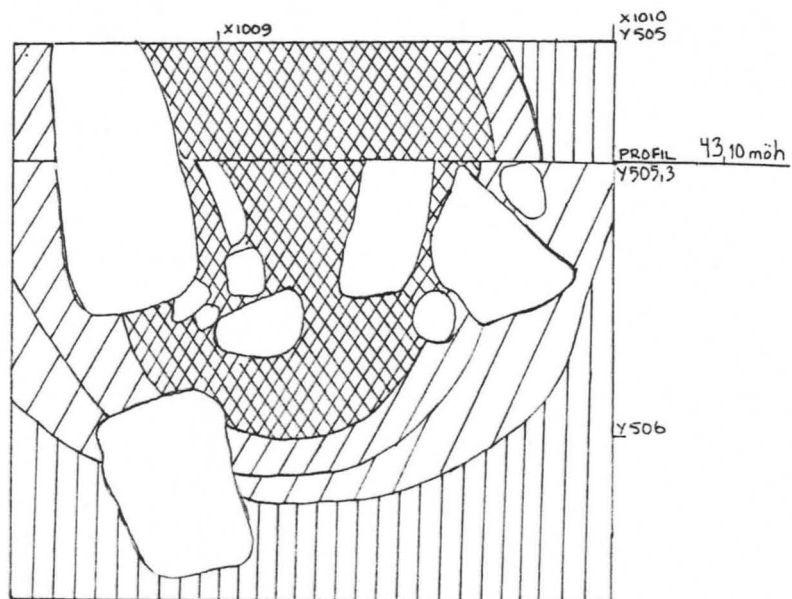
- 1= 42,38
- 2= 42,30
- 3= 42,39
- 4= 42,43
- 5= 42,29
- 6= 42,30
- 7= 42,30
- 8= 42,31
- 9= 42,28
- 10= 42,29
- 11= 42,33
- 12= 42,33
- 13= 42,39
- 14= 42,33
- 15= 42,32
- 16= 42,29
- 17= 42,40
- 18= 42,36
- 19= 42,37
- 20= 42,43
- 21= 42,30
- 22= 42,46
- 23= 42,40
- 24= 42,35
- 25= 42,36
- 26= 42,20

Profilitning X 1000 - X 1010,
från Ö.

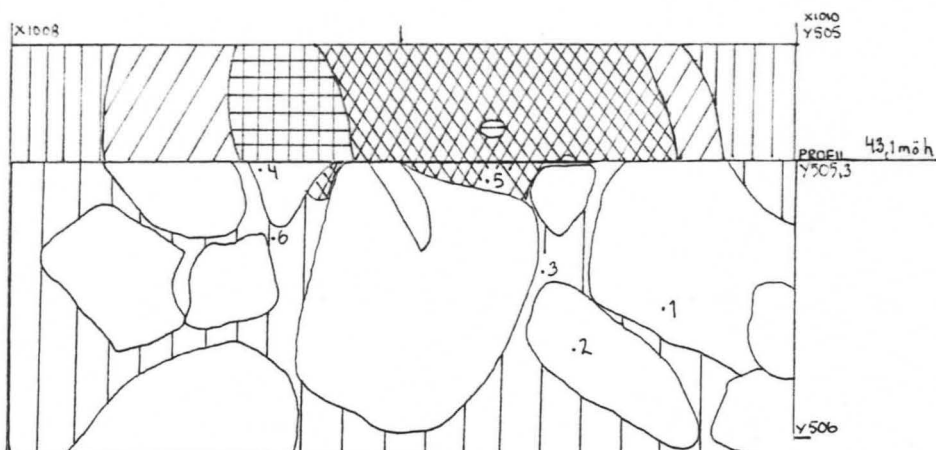

Planritning, Anl. 1
nivå 1.

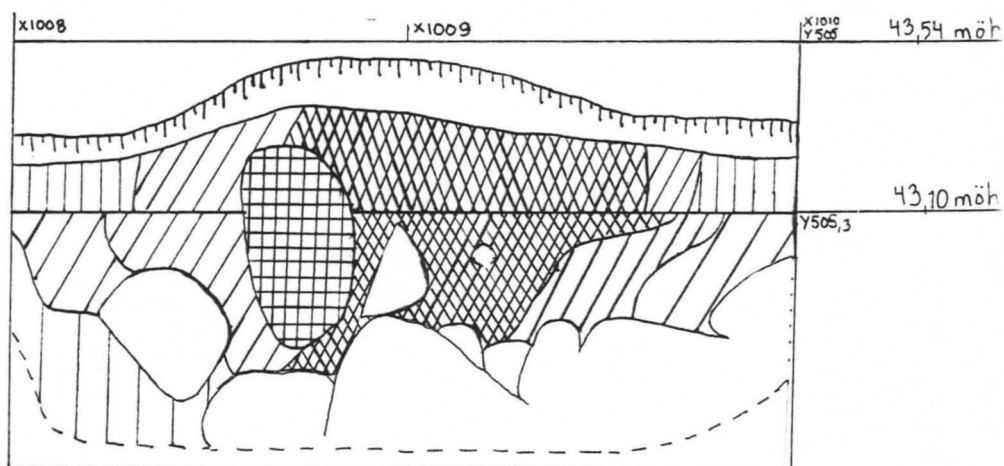

Planritning, Anl.1
grävd till botten.

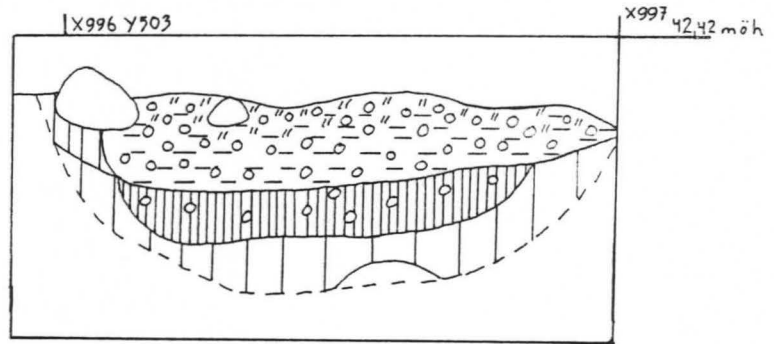
- 1= 42,94
- 2= 42,89
- 3= 42,79
- 4= 42,70
- 5= 42,62
- 6= 42,44

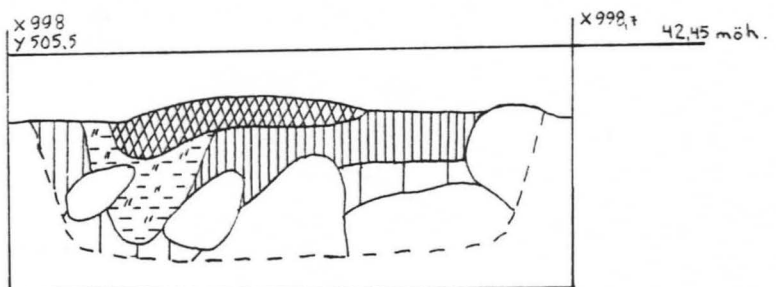
Profilritning,
Anl. 1 från Ö.

Profilritning,
Anl. 2 från Ö.

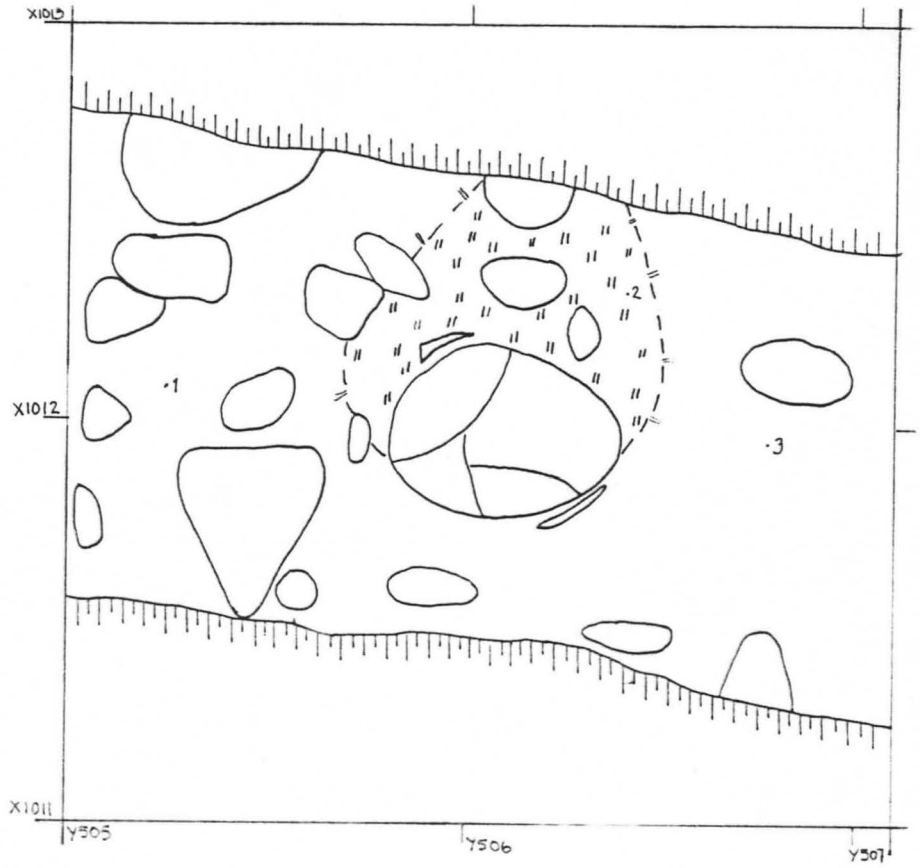
Profilritning,
Anl. 3 från Ö.

Planritning, Anl. 4
efter avtorvning

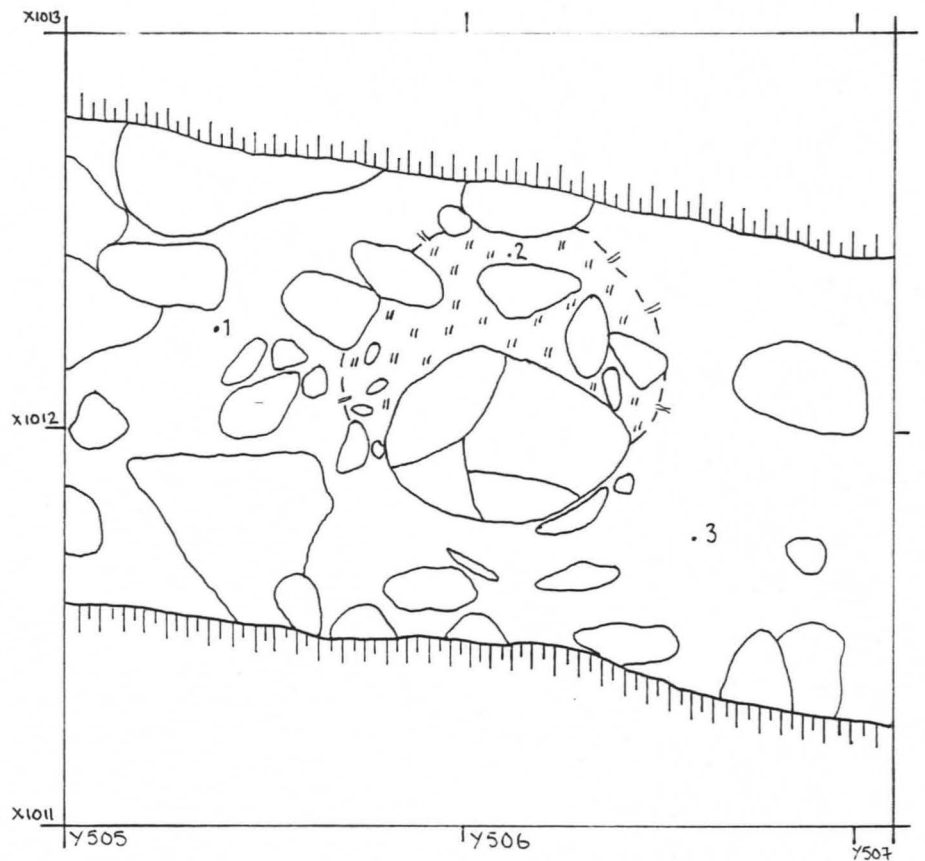
- 1= 43,08
- 2= 43,09
- 3= 43,15

Planritning, Anl. 4
lager 1.

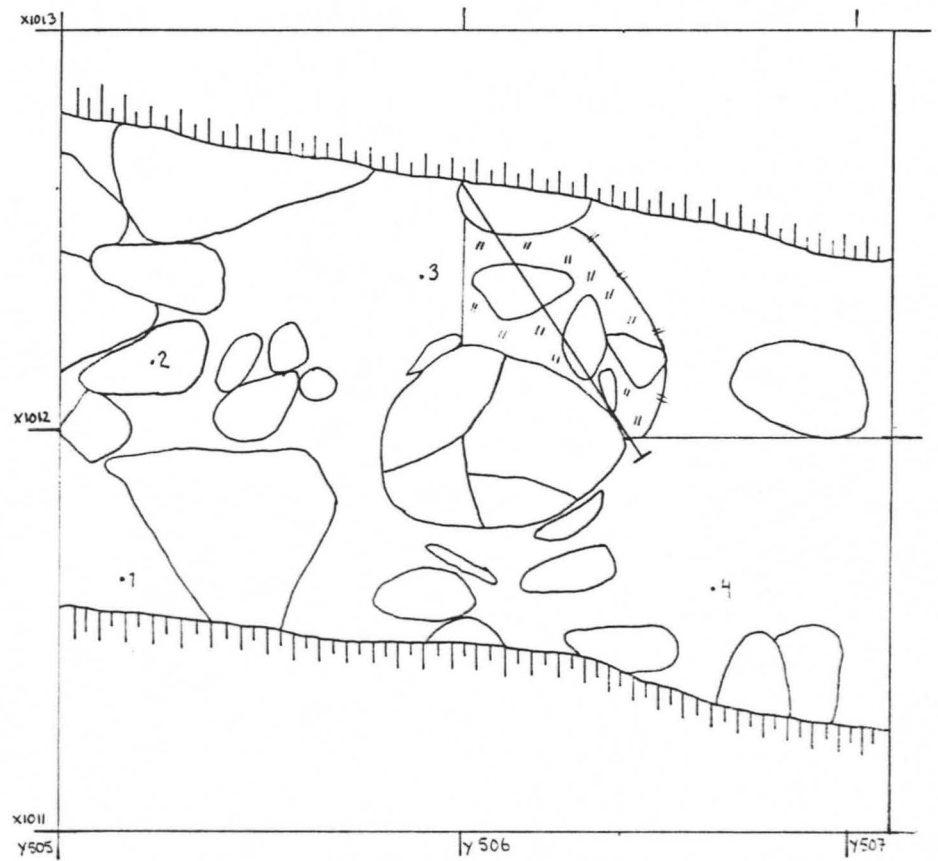
- 1= 43,04
- 2= 43,04
- 3= 43,11

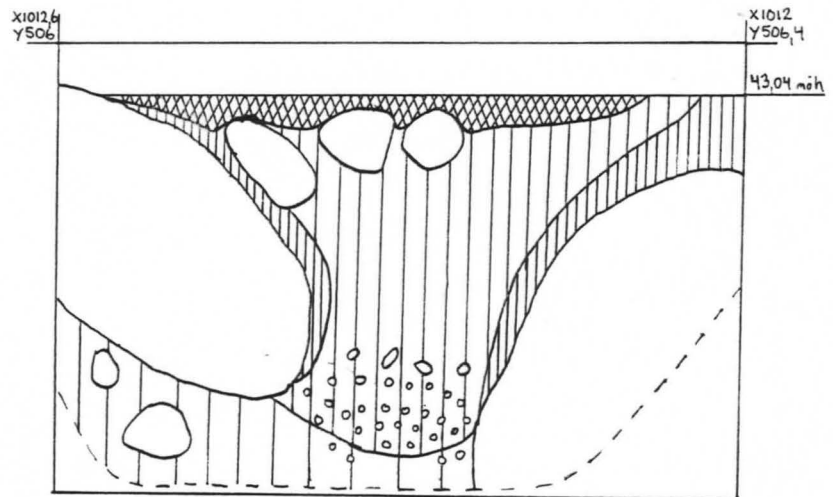
Planritning, Anl. 4
lager 2

- 1= 43,01
- 2= 43,02
- 3= 42,97
- 4= 43,08

Profilritning,
Anl. 4 från SV.

Kvartsavslag i gram/ m.²
Lager 1

x 1012	38,2
	4,0

x 1010

	20,4
4,6	
	80,6

x 1000

		2,7				8,8
69,4	1,3		31,9			
	14,5	9,3	61,5	216,9		
	1,9	53,3	57,2	22,8	19,6	6,6
x 995		24,9	11,0	69,9	7,0	8,8
	y 500					y 507

JÄTTEKYRKA
Bäckishällorna, Kimo
Oravais.

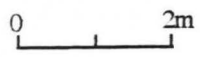
Kvartsavslag i gram / m²
Lager 2

x 1012	47,5	50,5
		90,1

x 1010		
		15
		142,8
	201,5	11

x 1000	166,4	11,4	24,0	19,6	12,4	4,8	37,2
	44,2	89,9	78,9	100,9	22,6	2,8	26,2
	1,8	0,2	51,3			164,1	
			5,4	32,4	72	31,2	3,6
x 995					165,5	11	0,2
	y 500						y 507

JÄTTEKYRKA
Bäckishällorna, Kimo
Oravais.

Kvartsavslag i gram / m²
Lager 3

x 1012	88,6	
	49,6	15

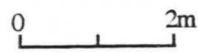
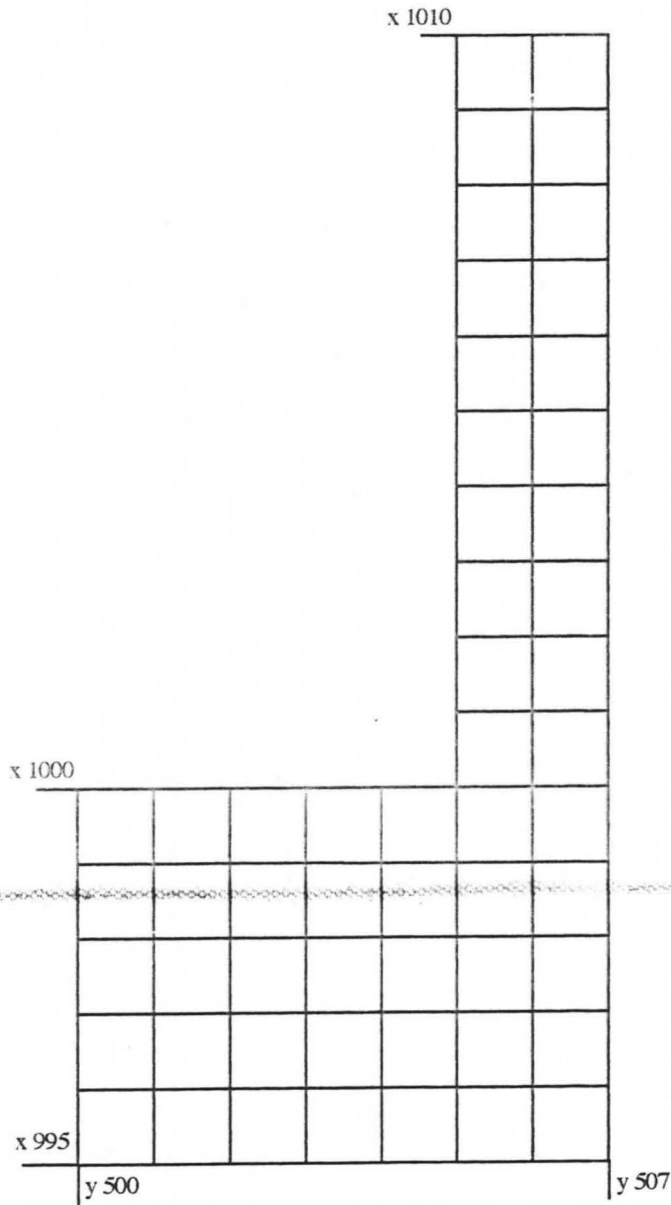
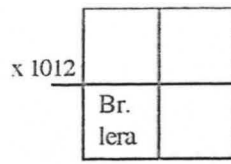
x 1010	5,3	4,3
	133,6	
	39,9	9,7
	8,4	12,7
		12,3

x 1000				3,2		
x 995						
	y 500					y 507

JÄTTEKYRKA
Bäckishällorna, Kimo
Oravais.

Fyndplan
Lager 1.

JÄTTEKYRKA
Bäckishällorna, Kimo
Oravais.

Fyndplan
Lager 2.

x 1012	grönst avslag	skrapa
	spån	

x 1010

skrapa	
	köf. skrapa
flint- skrapa	

x 1000

					grönst mejsel		
x 995		grönst avslag		flinta br.lera			
y 500							y 507

0 2m

JÄTTEKYRKA
Bäckishällorna, Kimo
Oravais.

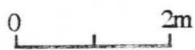
Fyndplan
Lager 3.

x 1012	grönst avslag	grönst avsl-60

x 1010		
		kv. it avslag
		st. kant kärna
	flinta	flinta grönst

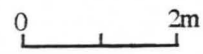
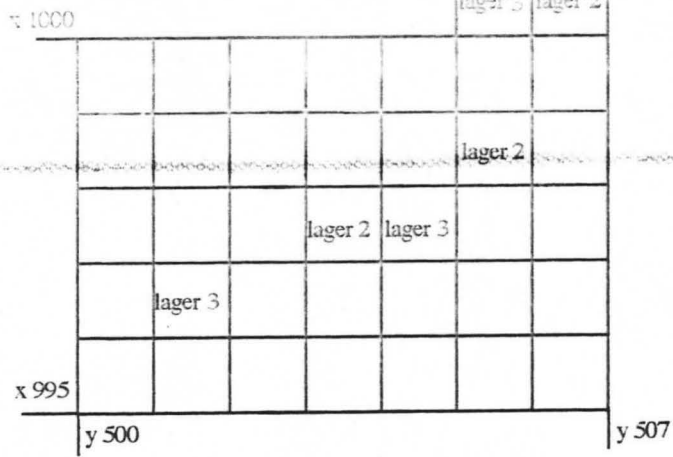
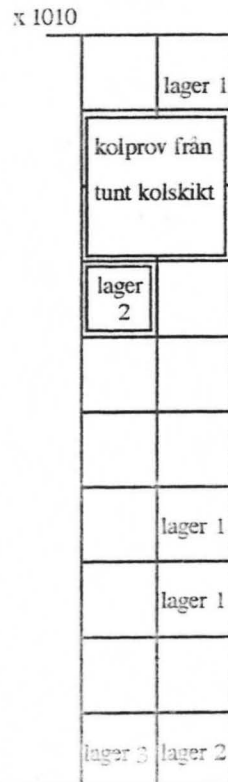
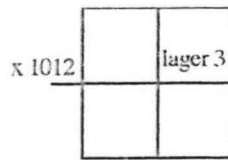
x 1000							
	skrapa						
x 995							
y 500							y 507

JÄTTEKYRKA
Bäckishällorna, Kimo
Oravais.

Insamlade kolprov

☐ = inskickade till
C-14 analys

JÄTTEKYRKA
Bäckishällorna, Kimo
Oravais.

FOTOLISTA

Färgfilm nr.1

- 1 Översikt över fornlämningen
- 2 "-
- 3 X 995-1000 Y 500-503 efter avtorvning, från N
- 4 X 995-1000 Y 503-507 efter avtorvning, från N
- 5 Vallen lager 1, från N
- 6 Vallen lager 1, detalj, från N
- 7 Vallen X 1005, lager 1, från NÖ
- 8 Jord-och sotfläck i vallen X 1003 Y 506
- 9 Vallen från S
- 10 "-
- 11 Svart tunt kolskikt X 1008-9 Y 505-7
- 12 "-
- 13 "-
- 14 "-
- 15 "-
- 16 Anläggning 1, under profilgrävning, från N
- 17 Anläggning 1, under profilgrävning, från Ö
- 18 Sotskikt X 995 Y 500
- 19 Anläggning 1, under profilgrävning, från Ö
- 20 Anläggning 1, under profilgrävning, från NÖ
- 21 Anläggning 4, efter avtorvning, från V
- 22 Anläggning 4, detalj
- 23 Anläggning 4, lager 1, från V
- 24 Anläggning 4, lager 1, från V
- 25 Anläggning 4, lager 2 från V
- 26 Anläggning 4, lager 2, från V
- 27 Anläggning 1, profil från Ö
- 28 Anläggning 1, profil, från Ö
- 29 Anläggning 4, efter stenens bortflyttande
- 30 Översikt av grävningssytan fotograferad från träd
- 31 "-
- 32 "-
- 33 "-
- 34 "-
- 35 "-
- 36 "-

Färgfilm 2

- 1 Översikt av grävningssytan från söder fotograferat från träd
- 2 "-
- 3 "-
- 4 "-
- 5
- 6 X 1000 Y 505, lager 2, från S
- 7 X 1000 Y 505, lager 2, från S
- 8 X 1005 Y 505, mörkfärgning under vallen, från V
- 9 X 1005 Y 506, mörkfärgning under vallen, från V
- 10 X 1003 Y 505, stora stenar i vallen, från V
- 11 X 1001-1002 Y 505, kol-och sotblandad jord, från Ö
- 12 Anläggning 4, profil, från SV
- 13 X 997 Y 502, ljusa färgningar
- 14 X 998 Y 503, ljusa färgningar

Färgfilm 3

- 1 X 995 - 1000 Y 500 - 507, översikt före avtorvning, från NÖ
- 2 Vallen, översikt före avtorvning, från Ö
- 3 Översikt av fornlämningen, före avtorvning, från N
- 4 X 1005, detalj av vallen, före avtorvning, från Ö
- 5 Arbetsbild vid avtorvning
- 6 Översikt av fornlämningen, före avtorvning, från Ö
- 7 Vallen under avtorvning, från S
- 8 Vallen under avtorvning, från Ö
- 9 Y 510, detalj av grop i vallen, från S
- 10 X 1005 - 1015, översikt, från Ö
- 11 Översikt mot undersökningsområdet, från Ö
- 12 Grop i klapper
- 13 Översikt, från S
- 14 Grop i klapper
- 15 X 1010 - 1005, lager 1, från N
- 16 X 995 - 1000, efter avtorvning, från NV
- 17 Vallen efter avtorvning, från NV
- 18 Detalj av grävningssyta, efter avtorvning
- 19 X 995 Y 500, efter avtorvning, från SV
- 20 Vallen, efter avtorvning
- 21 X 1001 - 1005, lager 1, från Ö
- 22 X 1003 - 1007, lager 1, från Ö
- 23 X 1000 - 1003, lager 1, från Ö
- 24 Vallen, lager 1, från S
- 25 X 995 - 1000 Y 500 - 503, lager 1, från SÖ
- 26 X 995 - 1000 Y 500 - 507, lager 1, från Ö
- 27 X 995 - 1000 Y 500 - 507, lager 1, från SÖ
- 28 X 995 - 1000 Y 500 - 507, lager 1, från SV
- 29 X 995 - 1000 Y 500 - 507, lager 1, från N
- 30 Anläggning 1, under profilgrävning, i plan
- 31 Anläggning 1, profil, från SÖ
- 32 Anläggning 1, profilschaktet, i plan
- 33 X 1008 Y 505, lager 2, kolfläckar
- 34 X 1007 - 1010 Y 505 - 507, lager 2, från SÖ
- 35 X 995 - 1000 Y 500 - 507, lager 2, från NÖ
- 36 Vallen, lager 2, från Ö

Svart-vit film 1

- 1 Provbild
- 2 Provbild
- 3 Vallen, efter avtorvning, från SV
- 4 Vallen, efter avtorvning, från N
- 5 Tom ruta
- 6 Tom ruta
- 7 Anläggning 1, efter avtorvning, från Ö
- 8 Vallen, efter avtorvning, från N
- 9 Tom ruta
- 10 Grop i vallen, efter avtorvning, från N
- 11 X 1002 Y 506, jord i vallen, från N
- 12 X 1002 - 1005 Y 505 - 506, efter avtorvning, från Ö

Svart-vit film 2

- 1 X 1005 Y 505, lager 1, från N
- 2 Vallen, lager 1, från Ö
- 3 Vallen, lager 1, från S
- 4 X 999 Y501, eldsprängd sten
- 5 Vallen, lager 1, från S
- 6 Vallen, lager 1, från S
- 7 Anläggning 1, under profilgrävning, från N
- 8 Anläggning 1, under profilgrävning, från V
- 9 Anläggning 1, under profilgrävning, från NÖ
- 10 Anläggning 1, under profilgrävning, från SÖ
- 11 Anläggning 4, efter avtorvning, från Ö
- 12

Svart-vit film 3

- 1 X 1000 Y 505 - 507, lager 2, från söder
- 2 X 1004 - 1002 Y 505 - 507, stenrader i vallen, från N
- 3 X 1004 - 1005 Y 505 - 507, lager 2, sotfärgning under vallen, från N
- 4 - 12 Fynd

Fyndlista

Nr.	X	Y	Föremål	Längd	Bredd	Tjocklek	Lager
1	998	505	grönstensmejsel	50	27	10	2
2	1011	505	spån	27	8	1,5	2
3	995	502	grönstensavslag	15	11,5	3,5	2
4	1012	505	grönstensavslag	24	22	8,5	2
5	1012	506	grönstensavslag	20	11	5,5	3
6	1012	505	grönstensavsl. 2 st.	18/18	9,5/15	4,5/4	3
7	1000	506	grönstensavslag	12,5	10,5	3	3
8	1012	506	grönstensavslag	22	15,5	2	60 cm.djup
9	995	504	bränd lera	17	9	3	2
10	1005	505	flintskrapa	22	15,5	7	2
11	995	504	flinta	9	4,5	2	2
12	1000	505	flinta	11,5	3,5	3	3
13	1000	506	flinta	13	8	6	3
14	1011	505	bränd lera ?	14	10	3	1
15	1006	506	kvartsskrapa	47,5	24	19	2
16	1012	506	kvartsskrapa	33	21	10	2
17	1009	505	kvartsskrapa	38,5	16,5	9,5	2
18	997	500	kvartsskrapa	51	47,5	23	3
19	1006	506	kvartsitavslag	26	13	3,5	3

Torvskikt

Sten

Kolfläckar

Mörkfärgning

Sotfläckar

Kol- och sotblandad jord

Mörkbrun jord med sotinslag

Brungul jord

Mörkbrun jord

Gulgrå jord

Rödbrun jord

Gråfärgning med inslag av kol

Grått skikt

Brungrå jord

Kolskikt

Borttagen sten

JORDPROVER TAGNA VID BÄCKESHÄLLORNA

Anl.1	lager 3	1 l	
Anl.1	50 cm djup	1,5 l	
Anl.1	60-70 cm dj.	1,5 l	provet taget S om sten i profil
Anl.1	20-60 cm dj.	5 l	provet taget i profilen
Anl.1	30 cm djup	0,1 l	provet taget strax utanför anl.
Anl.2	lager 1	1,5 l	
Anl.2	lager 2	1,5 l	
Anl.2	lager 3	0,75 l	
Anl.4	40 cm djup	0,5 l	provet taget för glödförlustanalys
X 995 Y 500	lager 3	3 l	provet består av två påsar
X 997 Y 501	lager 3	1,5 l	
X 999 Y 505	lager 3	2 l	
X 1004 Y 501	lager 3	1,5 l	